మా స్వంత ప్రచురణములు

నాటకరాజములు

—:o:—

— ఇచ్ఛాపురపు యజ్ఞనారాయణశాస్త్రిగారి —

రసపుత్ర విజయము	1—2—0
రాణాప్రతాపసింగ్	1—0—0

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి

పాదుకాపట్టాభిషేకం	2—0—0
విప్రనారాయణ	1—8—0
రాధాకృష్ణ	0—12—0

— జంధ్యాల శివన్నశాస్త్రిగారి —

దుర్గాదాసు	2—0—0
భీష్మ	1—0—0
రాణాప్రతాప్‌సింహ	1—8—0

— ముత్తనేని వెంకట చెన్నకేశవులుగారి —

చండిక	1—8—0

కావలయువారిట్లు వ్రాయవలయును:—

కుటుకూరి సుబ్బారావు సన్,

ప్రొప్రయిటరు:

సరస్వతీ బుక్ డిపో, విజయవాడ.

శ్రీకృష్ణతులాభారము

(మూడంకముల నాటకము)

గ్రంథకర్త:

శ్రీ త్రిశేషుత్తైన, ముత్తరాజు సుబ్బారావుగారు, M. A.

ప్రొఫెసర్, నోబిల్ కళాశాల,

ప్రకటనకర్త:

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్.

(K. S. V. సత్యనారాయణరావు)

ప్రొప్రయిటరు:

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

పదవకూర్పు 1000 ప్రతులు

బెజవాడ: శ్రీ సరస్వతీ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడియె.

1948

[వెల రు 1—8—0.

హెచ్చరిక

నాటకపాత్రములు

పురుషులు

- శ్రీకృష్ణుడు-కథానాయకుడు
- నారదుడు—దేవర్షి
- ఇంద్రుడు-స్వర్లోకాధిపతి
- వసంతకుడు-శ్రీకృష్ణుని వయస్యుడు
- గర్గుడు—శ్రీకృష్ణుని పురోహితుడు
- బ్రాహ్మణులు, పౌరులు యాదవులు

స్త్రీలు

- సత్యభామ-శ్రీకృష్ణునిభార్య కథానాయికి
- రుక్మిణి-శ్రీకృష్ణునిభార్య
- జాంబవతి—"
- మిత్రవింద—"
- శచీదేవి-ఇంద్రునిసర్ధాంగి
- నళిని-సత్యభామ చెలికత్తె

శ్రీకృష్ణతులాభారము సాంగ్సు ప్రత్యేకముగా అచ్చువేయబడి యున్నవి.

వెల రు 0—12—0.

ప్రాప్తిస్థానము: సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణతులాభారము

నాంది

శా. తానే నాటక సర్వపాత్రధరుఁడై తానే సభాస్తారుఁడై
తానే నాటక కార్యసూత్రవహుఁడై తానే కవిశ్రేష్ఠుఁడై
తానే నాటకమై నిరంతర వినోదంబందు సాత్రాజితీ
ప్రాణేశుం డలరించుఁగాత మిము సంపద్వ్రాతసంఘాతమై.

—:౦:—

సభాసదులకు విజ్ఞప్తి

ఉ. పావనమూర్తి రాజకుల వార్ధిసోముఁడు సుబ్బరావు స
త్యాభిధుకృష్ణు దివ్యచరితంబును వ్రాసెను నాటకంబుగాఁ
గోవిదులార! దాని సమకూర్చి ప్రదర్శనముం బొనర్చుచో
నేవియునున్న దోసంగు లెంచకయుండిన మమ్ముఁ గృపన్ క్షమింపుడీ.

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణతులాభారము

ప్రథమాంకము

— ప్రథమరంగము —

—:o:—

స్థలము—అమరావతీపురోప్రాంతభూమి

[నారదుఁడు హరినామస్మరణపరవశుండై నాట్య మొనర్చుచుఁ బ్రవేశించును]

నార—(ఒడ లెఱింగి) ఆహా!

మ. అదిగో నంబరచుంబి భవ్యమణిసౌధాగ్రప్రభాజాల మ
ల్లదిగో దేవనదీప్రభూతలహరీ ప్రాంచత్క్వణత్క్వాణ మ
ల్లదిగో నందనజాత పాదప లతాంతామోదసంభార మ
ల్లదిగో నింద్రపురంబు వెల్గెడు సమంచానందనిష్యందియై.

ఎంత త్వరితముగా నరుదెంచితిని. కార్యాంతర్నిమగ్నులకుఁ గాలము పోకడ తెలియదుగదా? ఇంతవరకు హరినామస్మరణావేశంబున పాడుచు సోలుచు నొడలెఱుంగక కర్తవ్యమును స్మరింపక సంచరించుచుంటిని. ఇంకఁ ద్వరలో నింద్రుని దర్శింప నున్నవాఁడ. అతఁడు పారిజాతహరణంబువలనఁ దన భార్యకుఁ గలిగిన పరాభవంబున రాజ్యకార్యవిముఖుఁడై యున్నాఁడని వింటిని. ఇయ్యెడ నన్నుఁ గాంచి యతఁ డేమనునో?

ఉ. అంబుజనాభునిం గనెదు వ్యాజమునం జని పారిజాతపు
ష్పం బొకఁడిచ్చి యాతని సభార్యముగాఁ దన పారిజాత వృ
క్షంబును సంగ్రహింపఁ దమకంబునఁ బంపితి వంచు నన్నిరో
ధింబలె నాసురేశ్వరుఁడు దెప్పునో? లేక బహూకరించునో? ౨

నాకట్టి సందేహ మేల? ఆతండు నన్నుంబోలు దేవఋషుల దిరస్కరింపఁబూనునా? జగన్నాటక సూత్రధారుం డగు వాసుదేవుని మాయ తెలియంగకుండునా? కావున నాకీ విషయంబున సంశయ మనవసరము.

కాని నాఁటి పారిజాతపుష్పవృత్తాంతంబు దలపోయ సిగ్గుపొడము చున్నది. నేనొకటిఁ దలఁచిన దైవము వేఱొకటిఁ దలఁచుటం జేసి యా కార్యము తాఱుమాఱయ్యె.

సీ. సరససౌభాగ్యశ్రీవిస్ఫురితాత్ములైన యిం
ద్రోపేంద్రులకు వైర ముప్పతిల్లెఁ
బారిజాతంబు పొంగి పరిమళమ్మునఁ గొక్క
నింద్రాణి కయ్యది మృగ్యమయ్యె
నపరరమాదేవి యైన వైదర్భికిఁ
బదుగురలోఁ దలవంపులయ్యె
నాత్మేశ్వరానురాగాంధకు సత్యక
పజయంబునకు మాఱు విజయమయ్యె

తే. గీ. కలహ మొనగూర్చ నాఁకలి తొలఁగెఁ గాని
సాటివారలలో మొగమాట మయ్యె
నకట! కలహప్రియత్వమా! వికటలీల
నెట్టి చిట్టల సంఘటియించినావు!

(యోజించి) కానిమ్ము. ఇంతమాత్రమున నారంభించిన కార్యము బరిత్యజింతునా? నాకలహప్రియము సర్వలోకోపకారి గాస మఱలఁ బ్రయత్న మొనర్చెద. శచీదేవిని సంతసింపజేయు నెపమ్మున శ్రీకృష్ణుండు భార్యావిధేయుఁడు గాక భర్తృవిధేయుఁ డని నిరూపించెద. సత్యభామకీ మిషచేఁ బ్రేమకును భక్తికిని గల తారతమ్యముం జూపి భక్తురాలిం జేసెద. ఇందులకు సర్వసత్కార్యసహాయుండగు శ్రీమన్నారాయణుండు తోడ్పడుగాత! (నిష్క్రమించును.)

—♦ ద్వితీయరంగము ♦—

స్థలము: అమరావతీ నగరము – శచీదేవి శుద్ధాంతము.

(శచీదేవి నిరలంకృతయై మలినవస్త్రయై నేలఁ గూర్చుండియుండ, నిందుప్రిందు కొన్ని కుసుమగంబులఁ జేతఁగొని సెంద్రి నొక యాసనమునఁ గూర్చుండియుండును.)

శచి — నాథా! నాదుఃఖంబు కడుంగడు దుర్భరం బగుచున్నది.

ఇంద్ర—దేవీ! సమాశ్వసిల్లుము. సమాశ్వసిల్లుము.

శచి—నాథా! చేయుట చెప్పుటయంత సులభమైనచో మీ యాన నే నెరవేర్ప వెనుదీయుదునా?

ఇంద్ర—ప్రేయసీ! అట్లనిన నెట్లు? ఎంతకాల మిట్లు దుఃఖార్ణవమున నిల్లుఁగట్టుకొని కాఁపురమొనర్చెదవు? నీకంటినీరు నాకాలిబంధమై నన్నుఁ గార్యవిముఖునిఁ జేయుచున్నది. లెమ్ము. సర్వదుఃఖతిమిరఘ్నం బగు నీ మందహాసచంద్రికను జూపుము. నేనీదినమేని కొలువుకూటమున కేఁగెద.

శచి—నాథా! నేనేమి మిమ్ముఁ బోవలదని పట్టుకొంటినా? యథేచ్ఛముగాఁ బోయి రండు. నా యవస్థకు మీరు దుఃఖింపనేల? కార్యవిముఖులు గానేల?

ఇంద్ర—ప్రేయసీ! నీవిట్లాడఁదగునా? నాకునీపైఁగల ప్రణయ ప్రభావ మెఱుంగవా? పరిభవఝంఝానిలాఘాతంబులఁ బ్రభ్రశ్యమాన జీవప్రసూన మగు నిన్ను వీడిపోవ నాకుఁగాళ్ళాడునా? ఇవి గోమందార కుసుమంబులు. ఇవిగో హరిచందనపుష్పంబులు ఇవిగో సంతానలతాంతమ్ములు. వీని ధరించి నీదుఃఖమును దొలఁగుము. ఒక్క పారిజాతవృక్షంబు పోయిన నింక దానికి సదృశంబగునట్టివి నాలుగు మన నందనవనమున లేవా? దానికై యింత దుఃఖమేల?

శచి—ప్రాణేశా! ఎన్నిపర్యాయములు నేను నుడువవలయును? పారిజాత నష్టంబున కేను దుఃఖింపను, నాకయ్యెడ సంభవించిన పరాభవంబునకు దురపిల్లెద. దేనినైన నోర్వవచ్చుఁగాని పరాభవ మోర్చుట కష్టముగదా!

ఇంద్ర—దేవీ! ఇంకను నీవు దానిని మఱవలేదా? కడచినదానికి వగచుట నిన్నుబోలు శేముషీవతుల లక్షణము గాదుసుమా!

శచి—అప్రియము చేయలేని వారందఱు నిట్లు చెప్పుదురు.

ఉ. అమ్మయి నమ్ముఁగెల్చి యనురాగముఁ గైకొనినట్టి కృష్ణు మీ
దమ్ముని, దేవదేవుఁడు, స్వదారవశుండని సైతుఁగాక, ద్రో

కు మ్మతి తోడికోడ లగు సత్య యొనర్చిన యప్రాభవం
బెన్మెయి సైచుదాన హృదయేశ్వర! యింత యెఱుంగనేరరే?

ఇంద్రు—(స్వగ) తోడికోడండ్రతగవు లన్నదమ్ముల సఖ్యంబునకు వేరు పురువులుఁగదా! (ప్రకా) దేవీ! కొంచెము వేచియుండుము. కాలక్రమంబున నంతయుఁ జక్కఁబడును. ఇట్టి దుఃఖమ్ముల మాన్పఁ గాలభగవానుఁడే సమర్థుఁడు.

శచి—నాథా! ఏమి మీ యౌదార్యపుమాటలు, పేదిచే (అర్ధోక్తిలో)

ఇంద్రు—దేవీ! గురువర్యుఁ డిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు.

[బృహస్పతి ప్రవేశింప శచీంద్రులు నమస్కరింతురు.]

బృహ—ఇష్టకామ్యార్థసిద్ధిరస్తు. (ఇంద్రుఁడు వేసిన మంచము చూపఁ నాసీనుఁడై) దేవేంద్రా! ఈ దినముకూడఁ గొలువుకూటమునకు రావైతివి సురరాజ విట్లు రాజధర్మంబుల నిర్వర్తింపకుండుట న్యాయమా?

ఇంద్రు—గురూత్తమా! ఏమిచేయుదు. మనియెదను? నారదముని మూలంబున నిట్టి యిక్కట్టులపాలైతిని. అతఁడు పారిజాతకుసుమంబును ద్వారకకు గొంపోవనీయకున్న నిట్టిబిట్టులు పుట్టియుండవు.

క. కలహప్రియుఁ డని తెలిసియు
జలజాసనసూతి కేను చన విచ్చుటచేఁ
బలవింపవలసి వచ్చెను;
కలహప్రియు లాప్తదుఃఖకారకులు గదా!

బృహ—సురేశా? నీవు సామాన్యులవలెనె నిట్లాడఁదగునా! నారదుని సురరక్షణాసక్తింగాని, శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్యముం గాని నీవు మఱచితివా?

ఉ. హాటకగర్భసూతికలహప్రియు డెమ్మెయుఁ గల్గించె నం
చేటికి సర్వముం దెలిసి యిట్లు వచించెదు శక్ర! త్రిజగ
న్నాటకసూత్రధారుఁ డగు నందకుమారుని యాన లేక యు
ప్పాటునఁ జీమయైనఁ గదలంగలదయ్యా? సుపర్వనాయకా! 8

ఇంద్రు — అగుగాక! అయిన నారదుండీ విషయమున నిర్దోషి యగునా!

శచి — గురువర్యా! నారదుండు నిర్దోషియైనను నందకుమారుండు మమ్మిట్లు బాధింపనేల?

బృహ — ఇంద్రాణీ! ఆ మహామహుని చర్య లెవ్వరికిని వేద్యంబు లగునా? ఆ విషయ మెట్లున్నను నతండు భక్తవత్సలుండగాన మనబోటి భక్తుల భక్తికి సంతసింపకపోండు.

శచి — గురువర్యా! ఆతండు భక్తవత్సలుండో, భార్యావత్సలుండో మొన్ననే తెలియలేదా! మీరు నిజము గప్పిపుచ్చిన నాకుఁ గన్నులు లేవా? వారికి లొంగని ధర్మ మెందైన నుండునా?

బృహ — దేవీ! నీ దుఃఖావేశము నిన్నిట్లాడించుచున్నది. లేనియెడ నీకు నామాటల యథార్థము తెలియకుండునా?

(నారద వీణానాదము వినబడు)

ఇంద్రు — గురూత్తమా! ఆ వీణానాదము నాలకింపుఁడు: నారదుండు వచ్చుచున్నట్లున్నది.

బృహ — (విని) అవును! ఆ వచ్చునది, నారదుఁడే.

శచి — గురువర్యా! ఆతండు మాకేల నేమి తెచ్చిపెట్టునో కదా!

బృహ — భయపడకుండు, సురేశా! ఎదురేఁగి యర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగుము.

(నారదుండు ప్రవేశింప నింద్రుఁ డర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగి నమస్కరింప హస్త మెత్తి)

నార — సీ. స్వస్త్యస్తు సర్వ గీర్వాణ క్షమాభార
భరణ మానిత భుజావరణ! నీకు
శ్రీరస్తు శరణాగ తారాతి సంఘాత
సంపాలనవ్రతాచరణ నీకు
విజయోస్తు పృథులదోర్వీర్య గర్వోపేత
దైత్యవిధ్వంసనాదరణ! నీకు
మహనీయతాస్తు భామామణీమానస
హంసైక చారుతాభరణ! నీకు

తే. గీ. వివిధవిభవోస్తు సర్వదిగ్విజయ! నీకు
సర్వశుభమస్తు శాశ్వతైశ్వర్య! నీకు
సతతహర్షోస్తు లోకప్రశంస్త! నీకు
బహుళభోగోస్తు స్వర్లోకపాల! నీకు.

ఇంద్ర—మునీంద్రా! మీ యాశీర్వచనము ఫలించుగాక! ఈ యాసన మలంకరింపుడు.

నార—(ఆసీనుఁడై నంత శచీదేవి నమస్కరింపఁ 'కల్యాణమస్తు' అని దీవించి) దేవేంద్రా! నేఁ డేల యీ సమయమున మీ సభా భవనము మూయబడియున్నది? మఱియు మీ దంపతుల ముఖంబున విన్నఁదనంబు దోఁచుచున్నది. దీనికి గారణము, దెలుపఁదగిన వినగోరెద.

ఇంద్ర నారదా! ఇందులకు గారణము నీ వెఱుంగనిదియా? ఇదం తయు నీనిర్హేతుక జాయమాన కృపాకటాక్ష ఫలమే సుమా!

శచి—మునీంద్ర! ఇందులకుఁ గారణము మీమనస్సు మీకుఁ దెలుపు చుండుట లేదా? కన్నుబొడిచి కన్నీటికి గారణ మేమని యడి గిన మే మేమని చెప్పగలము?

నార—ఏమేమీ? మీదుఃఖమునకు నేనా కారణభూతుఁడను?

ఇంద్ర—నారదా! మాగ్రహచారవశంబునఁ గాఁబోలు సురోపకారి వవు సురాపకారివై తివి.

సీ. కనకపు నహంకారంబు మాయింపఁ
బురుషోత్తముని వేడఁబోవునాఁడు
బలిదానవౌద్ధత్యపరిహార మొనరింప
నబ్జనేత్రునికడ కరుగునాఁడు
కంసనృశంసు విధ్వంసంబుఁ గావింప
మామనోహరు బతిమాలునాఁడు

తారకదైత్య సంహారంబుఁ జేయంగ
శంకరు ప్రార్థన సలుపునాఁడు

తే. గీ. తోడునీడఁగ జెలఁగి మాదుఃఖ మార్చి
నట్టి యుపకారి నీవొక నహితుఁబోలెఁ
గృష్ణు మాపైకిఁ బురిగొల్పి యిట్లు మమ్ముఁ
గష్టములపాలు సేయు టే కార్యమయ్య?

శచి — సురజ్యేష్ఠనూనుండవై సురేంద్రునకును సురజనశరణ్యుం డగు నుపేంద్రునకును నంతఃకలహములఁ గల్పించి వేడుకఁజూచుట మీకుఁ బాడియా?

నార — శచీంద్రులారా! నేనేమి, మీకుంగాని సురలకుఁగాని యపకార మొనర్చుటేమి? నా కలహప్రియతకుమును సతతంబుమీ కుపకార మొనర్చుటకే కదా వినియోగించుచుందును.

ఇంద్రు — నారదా! నీ వొనర్చినచర్యయు మా కుపకార మొనర్చు నందువా యేమి?

నా — నిస్సంశయముగా దైవవిధులు సర్వథా శుభంకరములు. అల్పజ్ఞుల మగు మ-కవి ప్రస్తుత మపకారములుఁగా దోఁచినను బర్యవసానంబున నయ్యవి యుపకారంబు లని యూహింపఁదగు ఏనైనను నిందునాదోషమే మున్నది?

ఉ కారణకారణుం డగుచుఁ గర్మసధిక్ సతతంబు లోకసం
వారము నేలుచుండు సిరివల్లభుఁ డొక్కఁడె కాన నన్నుబోల్
కారణమాత్రు లెట్టు లపకార మొనర్పఁగలార లంచు బృం
దారకనాథ! సుంతయయిన న్మది నెంచక పల్కఁజెల్లునే?

బృహ — నారదా! వీరి కా విషయమును గురించి చెప్పుచుంటిని. వీరి దుఃఖ మిట్లు వీరిఁ మాటాడ బ్రేరించినది పోనిమ్ము,

నార — గురుశేఖరా! దుఃఖార్తులైనంత; ధర్మాధర్మ విచక్షణత వదల వచ్చునా? సురేంద్రా. నీకెందుల కీ దుఃఖము? సర్వచరాచర

సృష్టిస్థితిలయకారకుం డగు చక్రపాణి గెలువన్నె తి ననియా? లేక సర్వేశ్వరుండగు పారిజాతవిటపంబును గోల్పోయితిననియా?

ఇంద్రి—కాదు కాదు అందులకు నేఁ జింతింప, నా కొఱకుఁగూడ నేఁ జింతింప.

ఉ. నందకుమారు సంగరమునం గెలువంగను లేదటంచు నే
వందురఁ బారిజాతవిటపంబును గోల్పడినాఁడనంచుఁ జిం
తం దపి యింప, గాని నిరతంబు శచీరమణీమనోవ్యథా
గ్ని దిలకింపనోపక సురత్వము వీడెద నయ్య నారదా! 10

నార—ఓహో! ఇదియా నీదుఃఖమునకుఁ గారణము అర్ధాంగివంత పతిపంచుకొనుట సహజమేకదా! ఇంద్రాణీ! నీ దుఃఖము బోవు మార్గమెయ్యది? తెలియఁ జేయుము. నేటినుండియు నిర్నిద్రుండనై దాని సాఫల్యమునకై పాటుపడియెద.

శచి—(స్వగ) అక్కటా! ఇంతకుముం దొనర్చినది చాలక కాఁబోలు మఱల యత్నించెద ననుచున్నాఁడీ నారదుఁడు! ఇతఁడు మఱల గృష్ణుని మాపైకిఁ దెచ్చునేమోకదా! ఏమి సేయుదును?

నార—ఇంద్రాణీ! ఏమూరకున్నావు? ననుబోలు ననమర్థులఁ గార్యాచరణమునకు నియోగించుట యాపదైవపదవహేతు వగుననియా! భయపడకుము ఈ పర్యాయము నాకు జయము తప్పదు

బృహ—శచీదేవి! తెలుపుము నారదుఁ డఘటనఘటనాసమర్థుఁడు.

ఇంద్రి—దేవీ! నన్నుఁ దెలియఁజేయుమనెదవా?

శచి—మునీంద్రా! మీరు దాని నెరుంగరా? ఐనన డిగితిరి గాన చెప్పెద.

మ. అలనాఁ డాత్మమనోహర ప్రణయగర్వాంధీకృతస్వాంతయై
తలవంపుల్ కడు నాకుఁ గూర్చిన సత్యాదేవి భంగంబు వీ
నులు చల్లంబడ విన్నదాక, వనమందుం బారిజాతంబు గ
న్నులు చల్లంబడఁ గన్నదాక నెటు సంతోషింతు నో నారదా!

నార — శచీదేవి! నీకు హర్షప్రదంబగు మార్గంబుఁ దెలిసికొంటి, ఇంక దత్సఫలతకై యుపక్రమించెద.

బృహ — నారదా! నీకీ కార్యాచరణంబున దైవము తోడగుఁ గాక!

నార — గురూత్తమా! నాకీవిషయంబునఁ దప్పక వాసుదేవుఁడు సాయ పడునని తోఁచుచున్నది. ఏలయన.

ఉ. అక్కమలాక్షుఁ డాత్మ నితరలాక్షులఁ దక్కినవారికంటెఁ ద
న్నెక్కుడు ప్రేమఁ జూచు నని యెల్లరముందఱ మత్తయై
నిక్కుచు నుండు సత్య కిఁక నిర్జరబోధక! గర్వభంగమే
నిక్కువ మంచు నమ్మి మిలనిక్కెడువారలు పొక్కకుందురే!

బృహ — తథాస్తు.

ఇంద్ర — నారదా! ఈకార్యంబుఁ జక్కపెట్టి మా యాజన్మాంతకృతజ్ఞత కాస్పదంబ వగుము.

శచి — దేవర్షిచంద్రా! ఈకార్యంబు సఫలమొనర్చి పారిజాతాపహరణంబునఁ గళంకితంబగు నామనంబును, శ్రీకృష్ణభక్తి వాత్సల్యంబును విశదీకరింపుము.

నార — దేవీ! అట్లెయొనర్చెద నమ్ముము పాకశాసనా! ఇంక నాకు సెలవా?

ఇంద్ర — నారదా! పోయిరమ్ము, నీయుద్యమమును మేమిచ్చటనుండి వీక్షించుచు జయప్రదంబైనంత మాయానందము నుచితరీతి బ్రకటించెదము.

నార — అట్లే యొనర్పుము. శచీదేవీ! సురగురూ! నేఁ బోయివచ్చెద.

[నారదుఁడు నిష్క్రమింప]

బృహ — దేవీ! ఇఁక నీదుఃఖము మానుము. నీమనోరథంబులీడేరు.

శచి — [నవ్వుచు] గురుతల్లజా! మీ యాశీర్వచన ప్రభావంబున నట్లే యగుగాక!

ఇంద్రి— దేవీ! ఎన్నాళ్ళకు సెలవుగా నీ మందహాస చంద్రిక మఱలఁ గాంచు భాగ్యమబ్బెను ఇక నీవంత యంతమొందెఁగదా? నే నింక నేఁడు సభాభవనమున కేఁగవచ్చునా!

శచి — నాథా! పోయి శీఘ్రముగ రండు.

ఇంద్రి—గురుచంద్రా! రండు. సభాభవనమున కేగుదము.

(ఇంద్రి బృహస్పతులు నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

—:o:—

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణతులాభారము

ద్వితీయాంకము

—ప్రథమరంగము—

[స్థలము: ద్వారకాపురోపాంత భూమి]

[నారదుఁడు గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశించును]

ఈ పారిజాతలతాంతామోదము నే ద్వారకఁ జేరితి నని తెల్ప
కయే తెల్పుచున్నది (దృష్టి సారించి) అదిగో సాత్రాజితీ ప్రమదా
వనము. అందు శ్రీకృష్ణుం డెప్పటివలె సత్యాదేవింగూడి విహార
మొనర్చుచుండును. సత్వర మేఁగి వారి దర్శించి కార్యసాఫల్యంబున
కంకు రార్పణ మొనర్చెద (కొంతనడిచి) శ్రీకృష్ణుని డాయుకొలఁదికార్య
మెట్లు పరిణమించునో యని నామనంబు తహతహ పడుచున్నది. ఆ
సత్యభామావిధేయుండు నా సత్యభామాగర్వాపహరణోద్యమంబునకు
సహకారియగునా? (యోచించి) ఇట్లునాబోఁట్లకు శంకింప నగునా?
ఆభక్తవత్సలుండు భక్తుల సన్మనోరథంబు లీడేర్చకుండునా? ఆసర్వ
గర్వాపహారకుండు సత్యాదేవిగర్వ మడంపకుండునా? కావున నిర్భయ
ముగానేగిపూర్వమాలోచించిన విధంబున నాచరించెద (కొంతనడిచి)
సత్యాదేవి ప్రాణేశ్వరు సంపూర్ణానురాగంబు తనయెడల గలదని చీటి

నూాటికిఁ దన సపత్నులలోఁ దగవులాడుచుండు. ఈ దిన మట్టి కలహ మొకటి సమకూరెగా సరియే లేనిచో నేనేయేదోవిధమున వాక్కుటి గల్పించెద. కలహకల్పనమునాకు వెన్నతోఁబెట్టిన విద్యగదా! తర్వాత నాసత్యదేవికిఁ బుణ్యకవ్రత ముపదేశించి పారిజాతవృక్షంబును, వాసు దేవుని దానంబుగాఁ బరిగ్రహించి సత్యభామను రుక్మిణింబోలె భక్త రాలిఁగా నొనర్చెద. శచీదేవికానందంబుఁ జేకూర్చెద. నామనోభీష్టంబు నెరవేర్చుకొనియెద. దేవా! నందనందనాఁ నిన్ను నమ్మినవారి కేమి కొఱఁత?

సీ. దుర్వాసునస్త్రంబుఁ దుంపగా నిను వేఁడు
నంబరీషున కెట్టి యార్తి గలిగె?
జనకుబాధలనుండి మనుపఁగా నిన్నుఁ గొల్చు
ప్రహ్లాదునకు నెట్టిబాధ గలిగె?
దుశ్శాసనుని బారిఁ దొలగింప నిన్నెన్ను
ద్రుపదపుత్రిక కెట్టి దొసఁగు గలిగెఁ
మొసలినోరునుండి ప్రోవఁగా నిన్నెంచు
నిభ రాజునకు నెట్టి యెగ్గు గలిగె?
తే. గీ. వారు వీరననేల నీ భక్తతతికి
నార్తరక్షణ! నీ వుండఁ నార్తిగలదె?
శిష్టపోషణ! నీ వుండ జింతగలదె?
భక్తవత్సల! నీ వుండ భయము గలదె?

(నిష్క్రమించును)

ద్వి తీ య ర ం గ ము

—:o:—

స్థలము—ద్వారకాపురప్రాంతోద్యాన వనము

సత్యభామాకృష్ణు లుద్యానవనవిహార మొనర్చుచుందురు.

నళినియు వసంతకుడును జెటియొక్కప్రక్క నిలిచియుందురు.

కృష్ణు—సత్యా! ఈ యుద్యానవనలక్ష్మి శృంగార మెందులకో నీకు దెలియునా?

తే. గీ. ప్రాదళంబను మలినాంబరంబు వదలి
తలిరుటాకుల చెంగావి వలువ గట్టి
కుసుమములఁ దాల్చి మాధవుకూర్మిఁ గోరు
నుపవనేందిర నిక్కంబ యుత్పలాక్షి!

సత్య—ప్రాణప్రియా! ఇది స్త్రీజనసహజవ్యాపారముకదా! మనోహరులప్రేమ గడించుటకు మాకందఱకు శృంగారమే కదా మూలధనము!

కృష్ణు—ప్రేయసీ! అవును. ప్రేమసురాపాన మెట్టివారలనైన నిట్టియాట లాడింపకుండునా?

సత్య—మనోవల్లభా! ఆప్రేమయే లేకున్న నీలోకమే పాడుగదా! నీ ప్రణయమేకదా నాకీలోకమును వాసయోగ్యముగా నొనర్చుచున్నది. ఈ ప్రణయము మహిమ నిర్వర్ణనీయము.

తే. గీ సారసంసారభవన సంస్థాపనంబు
మానసికదుఃఖముల మాన్పు మచ్చుమందు
కొలువఁగారాని తఱుఁగని వెలకురాని
ప్రేమతోడుత సరిసాటి యేమిగలదు!

కృష్ణు — (స్వగ) భక్తియని నీ కెరుకపడని దొంగు గలదు నారదుఁడు నీకు శీఘ్రముగా దాని నెఱిగించును లెమ్ము.

సత్య — నాథా! ఏల ప్రత్యుత్తర మీయకున్నారు? హృదయేశ్వరు ప్రేమసూక్ష్మోరాశిఁ దేలుచునుక లందుచుందు నీరజనేత్రలకు వాంఛ నీయ మొకండు కలదనియా? అట్లయిన మీ ప్రేమ నా ప్రేమ వలె సమగ్రమైనది కాదు. అక్కటా! ఇది నిజమేనా?

కృష్ణు — ప్రేయసీ! నిన్నందఱికంటె నెక్కుడుగాఁ బ్రేమింతు ననుటకీ పారిజాత వృక్షము సాక్ష్యము గాదా? ఇంకను నిట్టి వనేకములు నాకు నీ యెడఁగల నిస్తులప్రేమంబును సూచించుచుండ లేదా? ఎన్నిసారు లీవిషయముం గూర్చి నుడువవలయును?

సత్య — నాథా! ఇట్టివార్త లెన్నిపర్యాయములు విన్నను వింతులకు వెగటగునా? చూడుఁడు. మీరు నాపైఁ బ్రేమగలిగి యున్నంత వరకు లోకమంతయు నాకుఁ బ్రేమమయముగా నున్నది ఈ ప్రేమప్రభావం బనివార్యంబు, దీనికి లొంగని దెందును గన్పట్టదు.

సీ. భ్రమరంబు భ్రమరికి సుమరసంబును జూపి
 త్రాగించి శేషంబు త్రాగుచుండు
మృగము మృగినిఁ జేరి శృంగంబుతో గీరి
 స్పర్శనసుఖముఁ గన్పఱచుచుండు
కరినోటఁ గరిణి పంకజరేణుగంధిల
 నీరంబుఁ గరముతో నించుచుండు
హంసంబు హంసికి నర్ధభుక్తము లగు
 బిసకాండములఁ దిన నొసగుచుండు
తే. గీ. శుకము శుకకాంత కాత్మచంచువునఁ దెచ్చి
మావిఫలముల మెసవంగ మరపుచుండు
నార! ప్రేమమాహాత్మ్య మే మనగవచ్చుఁ
జేతనావళి నెల్ల వశీకరించె.

కృష్ణు—బేలా! ఇదంతయు వసంత స్తు లక్షణంబు గాదా?

సత్య—నాథా! దేని లక్షణమైనను నా కెంతయు దర్శనీయంబుగా నున్నది. వీనికన్నిటికిట్టియనురాగమును గఱపిన మహానుభావుఁ డెవఁడో?

కృష్ణు—సీ. వల్లరులకు విటప పరిసారంబు బో
ధన మొనర్చిన యుపాధ్యాయుఁ డెవఁడో?
కాంతల కనురూపకాంతులఁ గన మోహ
ముప దేశ మొసఁగిన యొజ్జఁ యెవడో
చంద్రికాంతములకుఁ జంద్రదర్శనమున
హారుసింపఁ గఱపిన గురుఁ డెవండో?
కంజంబులకు భానుకరపరామర్శబో
ధంబు నేరిపిన బోధకు డెవండో
తే. గీ. యాసమ స్త చరాచరాధ్యాపకుండె
నీవు చూపిన కాముకీనిచయములకుఁ
గూడ వలపును గఱపినవాఁ డఁటంచుఁ
దెలియఁగా నేర వైతివే? జలజనయన?

సత్య—ప్రాణేశా! తెలియక కాదు. మీనోటినుండి వినఁ గుతూహల పడియట్లడిగితిని. అదిగో! ఆబాల కురంగమును జూడుఁడు! ఆటలచే డస్సి పాదపచ్ఛాయ విశ్రాంతిఁ జెందుచు నొక కురంగిఁ గాంచి దానితోఁ జెఱలాటంబునకుఁ జొచ్చినది. ఎంత తెలివి లేనిది?

కృష్ణు—ప్రేయసీ! దీని కచ్చెరు వంద నేల?
ఆ. వె. ఏణివెంట నంటు నేణంబు మౌఢ్యంబు
దూఱ నేల? మెట్టి ధీరునకును
వెలఁది వేఁగుచుక్కఁ దిలకించినంత నే
తెలివి తెల్లవాఱదే? లతాంగి!
మఱియు దీనికి దృష్టాంతముగా—[అర్ధోక్తిలో]

[వసంతకుఁడు నళినిని దనతోడ వనవిహార మొనర్ప రమ్మని సైఁగజేసి తిరస్కృతిఁ
గాంచి యెండ యెక్కుటయు నాఁకలి యెత్తుటయు సూచించు
వికృతాభినయ మొనర్చి కృష్ణుని దగ్గఱి]

వసం—వయస్యా! వయస్యా నీపిభామతోడి సరససల్లాపముల నాట
పాటల నావూటయే మఱచినట్లున్నది. కడుపు మలమల
మాడుచున్నది. ఇఁక మజ్జనభోజనాదు లొనర్తము రమ్ము.

కృష్ణ—వయస్యా! నీ కప్పుడే యాఁకలి యెత్తుచున్నదా?

వసం—ఆటలాడువారికి కాఁకలి తెలియునా? ఎంత ప్రొద్దెక్కినదో
చూడుము.

కృష్ణ—[చూచి] అవును, రాగిగా నుండిన లోకబాంధవుఁడుగూడ
విరాగియయ్యె ప్రేయసీ! ఇంక నీమందిరమున కేగుదమా?
నావయస్యు డాఁకలి కోర్వలే కున్నాఁడట!

సత్య—మీ వయస్యున కాఁకలి యెత్తని క్షణ ముండునా? అయిన
మీ కిష్టమైన సంతఃపురము కేఁగుదను రండు.

[సత్యాకృష్ణులు ముందును నళినీవసంతులు వెనుకను నడచుచుండ జాంబవతీ మిత్రవిందా
సమేతయై రుక్మిణి ప్రవేశించును. అందరును శ్రీకృష్ణునకు
మోఁకరించి నమస్కరింప]

కృష్ణ—కల్యాణమస్తు, భీమరాజపుత్రీ! ఏటికి ట్లు సపత్నులతోడ
విచ్చేసితివి?

రుక్మి—[చెలికత్తెలతో లేచి] నాథా! కార్యార్థినినై వచ్చితిని. నా
దొక మనవి కలదు. చిత్తగింపవలయు.

కృష్ణ—వైదర్భి! తెలియఁజేయుము అట్లు కావించెద.

[సత్య కోపఘూర్ణితనేత్రయై వెనుకకుఁ దిరిగి నిలుచును నారదుఁడు మెల్లగా
బ్రవేశించి యొక పార్శ్వమున నిలచి]

నార—మంచి సమయమునకే వచ్చితిని. ఈ సత్యభామా ముఖమునఁ
గల హాంధకారోదయమ్మునకు మున్ముందు దోఁచు సంజ
కెంజాయ గన్పట్టుచున్నది. ఎందులకో ఇందుండి విని యెదఁగాక!

రుక్మి—ఉ. నందకుమార! పుట్టినదినం బని నేఁ డతివైభవంబుగా
బందుగుల న్సుపుత్రులను బ్రాహ్మణులంబిలిపించి విందొనర్పం దలకొంటి; నాకిహపరంబుల దిక్కగుమీరు సత్యతో
నందుల కేఁగుదెంచి ముదమందఁగఁజేసి యనుగ్రహింపుడీ.

వసం—భళీ! నాకీదినమున రెండుచోట్ల పప్పుపప్పుళములు. ఎచ్చటికని పోవుదును?

కృష్ణ—[నవ్వుచు] సత్యా! మీయక్క ప్రార్థనను వింటివికదా! అట్లొనర్తమా?

సత్య—నాధా! నేఁడు మీ పట్టమహిషికి బుట్టినదినమైన, నాకు మెట్టినదినము. అందులకై విందొనర్ప సర్వప్రయత్నము లొనర్చి యున్నదాన, నళినీ! ఈ దినము గోవిందునకు విందొనర్ప నే నాజ్ఞ యిడలేదా?

నళి—అవునమ్మా! ఈ దినము మీ యత్తగారింటికి వచ్చిన శుభదినముగదా?

నార—[స్వగ] ఆహా! సత్యాదేవికిఁ దగినదాసియే లభించినది.

మిత్రి—సత్యాదేవీ! ఇంతకు మున్నెప్పుడు నీ వీదినము మెట్టిన దినమని చెప్పక యుంటివేమి?

సత్య—నే నెప్పుడు చెప్పిన నన్నడుగువారెవరు?

రుక్మి—సోదరీ! మెట్టినదినమున విందొనర్పువారు గలరా?

సత్య—ఆహా! జరిగిన నన్నిదినములు విందొనర్పగూడదా?

జాంబ—సాత్రాజితీదేవీ! అట్లని వెన్నెలగొడుగుఁ బట్టువారుందురా?

కృష్ణ—[జాంబవతిని వారించి] సత్యా! అయిన నీయిష్ట మేమి?

సత్య—నాయభీష్టమేమని వేరుగా నన్నడుగవలయునా? క్షణము క్రింద మీరు నామందిరమునకు వచ్చెదమని బయలుదేఱలేదా? సరే! కానిండు. మీ కెవ్వరిగృహ మేఁగి విందారగింప నిష్టమో మీరే నిర్ణయించుకొనుఁడు నన్నడుగనేల?

కృష్ణు—[స్వగ] సత్య కప్పుడే కోపమువచ్చె. కానిమ్మిది యెంతయు
నారదకార్యమున కనుకూల మగుఁగదా!

మ. అరవిందేక్షణ సత్యభామ పటు మోహాంధీకృతస్వాంతయై
మరలన్ రుక్మిణితోడి పంతమునకై మర్యాద పోనాడి ని
ష్ఠుర వాక్యంబుల నాడఁ బొచ్చె నిఁక నీశోకం బరా కూనకీ
తరుణంబం దెటఁగింతు మన్మహిత భక్తత్రాణపారీణతన్. 8

ముం దీవిధమున నుడివెదఁగాక! [ప్రకా] వైదర్భి! వింటివిగదా,
నీచెలియలి ప్రత్యుత్తరము! ఇంక న న్నేమి సేయు మనియెదవు?

రుక్మి— దేవా! నేను మీకుఁ గర్తవ్యము బోధించునంత దాననా?

మ. జలజాతేక్షణ! సర్వకాముడునిగా సర్వజ్ఞుగా వి
జ్ఞు లసంఖ్యేయులు సర్వకాలముల నుద్ఘోషించునో, మీకు నేఁ
దెలుపంజాలుదునయ్య కార్యమును ధాత్రి న్ననున్ఁబోల్పుడ్డివా
రలకౌనా కనులిచ్చువారలకు మార్గంబుం బ్రదర్శింపఁగన్. 9

జాంబ—నాధా! మీరు రుక్మిణీదేవి ప్రార్థన వినకమున్న దాని నొడ
గూర్చు మన లేదా?

కృష్ణు—వైదర్భి! సత్య యిష్టపడిన నా యాటంకం బేమియు లేదు.
సత్యన డుగుము.

నార— [స్వగ] తానమాడఁబోయిన తీర్థ మెదురయ్యె. ఇఁక నా
కార్యము జయప్రద మగు. సత్య తన ప్రాణములనైన నిచ్చుఁ
గాని శ్రీకృష్ణుని ప్రాపు నీయదుగదా!

మిత్ర—నాధా! మేము సత్య నేల యడుగవలయును? మీరు సత్యను
వలె మమ్ములఁ బెండ్లాడ లేదా? మీయెడ సత్యభామకున్నంత
చనవు మాకు లేదా?

చ. ధవుఁ డగు నిన్ను వేడిన నెదం గల కోర్కులనెల్ల దీర్తు వం
చవుర! తలంచి భీమసుత యాత్మ మనోరథ నుగ్గడింపఁగా
సవతిని వేఁడు మంచుఁ బలుసారులు బల్కెద వేమి న్యాయమో
సవతి యొసంగునా ధవుఁ డొసంగని వేడుక ప్రాణవల్లభా! 10

జాంబ — ప్రాణేశా! మీరనుదినము సత్యయింటనే బందిగా నుందురు గదా! అట్టిచో మా పుట్టినదినములందైన మా గృహములకు రాఁ గూడదా?

మ. సతియొక్కర్తుక చూరుపట్టుకొని సంసారంబుఁ గావింప ని
శ్చితచిత్తుండవయేని, యే మొగముతో శీతాంశుబింబాస్యల
న్నతులంగాఁ గొన సాహసించితివొ? యే చందంబున న్వారినా
తతసౌఖ్యాంబుధిఁ దేల్చనెంచితివొ? నాథా! సుంత యోజింపవే! 11

రుక్మి — నెచ్చెలులారా! నాథు నాఁడకుడు దోషము సుఁడీ, (సత్యభామదండ కేగి) చెల్లెలా! నేఁడుమాత్రము ప్రాణేశ్వరుని నాయింటికి రానిచ్చి నలుగురుబంధుగులలో నా పరువు నిల్పుము. నీ కాజన్మాంత మిందులకుఁ గృతజ్ఞురాలనై యుండెద! నీవు 'సరే' యనిన నాతఁడు మాఱాడక యంగీకరించును.

సత్య — రుక్మిణి! ఇదేటి వేలతనము? నీ ప్రేమచే నీ సపర్యలచే నాథుని యనుగ్రహము సంపాదించి నీ మనోరథంబుల నెఱవేర్చు కొనవలయుఁగాని పరుల ప్రార్థనలచేఁ బతిని స్వాధీను జేసికొన దలంచువారుందురా? సపత్నులు మంచివారైన ధన మిప్పింతురు; ధాన్యమిప్పింతురు. కాని చన విప్పింతురా? దేనినైన నితరులతోఁ బంచుకొనెదరు. కాని భర్తృప్రణయమును బంచు కొనెదరా? ఇంక నీ మాటలుమాని వెడలిపొమ్ము.

రుక్మి — సత్యా! నీ వనుదిన మనుభవించు సౌఖ్యము మే మొకపూట యనుభవించిన నీకు లోప మగునా?

సత్య — వేలా! ప్రాణేశ్వరుప్రణయ మెంతయైన వెక్కస మగునా?

క. ధనధాన్యాదికములఁగని
తనిసినఁ దనియుదురుగాని తరళాక్షులు భ
ర్త్రనురాగామృతరససే
వనమున నెపుడైనఁ దనియువారలు గలరే? 12

మిత్ర —సత్యా! ఇది నీకాలమని ముందు వెనుకలారయక మాటాడకుము
ఎన్నఁటికిని గాలమొక్కరీతిగా నుండదుసుమా!

జాంబ —సత్యా! మాకిందరకుఁ బ్రాణేశునుండి వియోగముఁగల్పించి
నీవేమి బావుకొనియెదవు? నీవుమాత్రము రుక్మిణిని వేఁడుకొను
కాలము రాకుండునా?

చ. వనరుహనేత్రమోహము నపారిగఁ గాంచియు నిట్లు దానితోఁ
ననిశము జెందనేరక సతంబును నాతని నీవు బందిగాఁ
బొనరుప నెంతు వీవు వనభోజికో! లోభికి మాట నప్పియా
నను జన వాక్యమీయెడ యథార్థముగా నగునేమొ చూడుమా!

రుక్మి —నెచ్చెలులారా! ఊరకుండుఁడు. సత్య నెత్తిపొడుచుటమాని
వేడ్కలొనరింతము రండు.

సత్య —నాధా! ఈయాఁడువులుల నాపైకి రేపి వినోదముఁ జూచుచుండెద
రేమి?

శా. ఈలోలాక్షులు నీప్రియోత్తమను నన్నీలీల నెన్నెని నిం
దాలాపంబులనాడుచుండు నెడ మాటాడంగమోమాడి, కెం
గేలైనం గదలింపకుండ స్థగుచుం గ్రీగంట వీక్షింతువేఁ
జాలుంజాలుఁ బ్రశంసనీయ మగు నీచాతుర్య మాత్మేశ్వరా. 14

మీరీతూష్ణీభావము వదలకున్న నేనిం దుండను.
[పోఁబోవుచుండఁ గృష్ణుఁడు వెన్నాడి తోడితెచ్చు]

వసం—[జనాంతికముగా] నే నెన్నియో తెలివిమాలినపను లొనర్చితిఁ
గాని నా మిత్రునివలె నెనిమిదిమంది భార్యల మాత్రము కట్టు
కొననైతి. అట్లయొనర్చిన నా యవస్థ యెట్లుండియుండునో?

కృష్ణ—సత్యా! ఈ స్వల్పవిషయమున నింత పట్టుదలయేల? ఇంత
తర్కమేల?

ఉ. ఎన్నఁడు వేడరాని వనజేక్షణ రుక్మిణి వచ్చి నిన్ను నిట్
నన్నను నేడు పుట్టిన దినం బని యెంతయుఁ బ్రేమతోడ, మృ

ష్టాన్నము లారగింప స్వగృహంబునకు న్దయసేయ వేఁడుచోఁ
గన్నడ సేయఁబూనెదవు కంజదళాక్షి! యిదేటి న్యాయమే?

నార—(జనాం) ప్రణయాంధులకు న్యాయాన్యాయ వివేచనబుద్ధి యెక్కడిది.

కృష్ణు—ప్రేయసీ! నీ వెప్పుడు నైదర్భిశుద్ధాంతములఁ జూడలేదుకదా! నేఁడు చూచెదవుగాని రమ్ము. నీ యంతఃపురమునకును దానికిని దారతమ్య మెఱుకపడును. (చేఁ బట్టుకొన సత్యవిదలించి)

సత్య—ఈ యిచ్చకముల నాముందఱ నాడకుము. నీ కంత కోరికగా నున్నఁ బోయి చూడుము. నలినీ! మన కేల యీ గొడవ? రావే మన యింటికిఁ బోవుదము. (పోఁబోవ)

కృష్ణు—[స్వగ] ఓహో, మిక్కిలి రాగమునఁ బడుచున్నదే (ప్రకా) సత్యా! నిలువుము నిలువుము. వసంతకా! ఈ విషయమున నీ యభిప్రాయ మేమి?

వసం—[స్వగ] ఆహా! పాపాల కెల్ల భైరవుండ నేనొక్కడ నున్నాఁడ నని దీని నామెడకుఁ జుట్ట నావయస్యుఁడు యోచించినట్లున్నది కానిమ్ము ఇప్పు డేపక్షము బూనినను నా కొంపపైకి వచ్చును. సతీపతుల వాదముల మధ్యవర్తిత్వము కరము విపత్కరము. కావున మౌనమే నాకు సర్వార్థసాధనము.

సత్య-- ఘూర్తబ్రాహ్మణా! పలుక వేమి? నీ కీ చెవు డెన్నినాళ్ళనుండి?

రుక్మి—బ్రాహ్మణోత్తమా! న్యాయానుగుణంబుగఁ బ్రత్యుత్తరమిమ్ము

వసం—[స్వగ] అక్కటా! ఈ బెడఁద తప్పునట్లు లేదే? ఏమొనర్తు?

సత్య—ఏ మింకను నెమరువేయుచున్నావు? చెప్పెదవా. లేదా?

కృష్ణు—వయస్యా! ఏమిది నీ కుశాగ్రబుద్ధికి మించిన విషయముగునా!

వసం—ఈతను మించిన లోతుఁగూడా నుండునా? ఇదే చెప్పుచున్నాను. వయస్యా! రుక్మిణీదేవి యింటికి (సత్యభామ. ఆ! యని యుఱిమి

చూడ) సత్యాదేవియింటికి, (జాంబవతి బెదరింప) రెండు చోట్లకుఁ బోయి విందొనర్చుట బాగు.

కృష్ణు—వయస్యా! ఎంతమంచి తీర్పరి వోయి! నీబోటి భోజనప్రియు నకుఁ దగినట్లు పలికితివి.

సత్య—మూర్ఖుడా! ఎవరింటికో యొకరియింటి కని స్పష్టముగా జెప్ప రాదా?

వసం—మీయింటికే కాదు, కాదు. రుక్మిణిదేవి యింటికే కాదు. కాదు మీ యింటికే. ఏమో నామతి చెడిపోయినది. నన్నడుగకుఁడు!

సత్య—నాథా! ఈతఁడు మోమోటముచే తబ్బిబ్బు పడుచున్నాఁడు. ఈతని యభిప్రాయము మాత్రము మీరు నా యింటికి రావలయుననియే. రండు చేపట్టి (లాగుచో)

జాంబ—రుక్మిణీదేవీ! రమ్ము రమ్ము. సత్యభామావిధేయుఁ డేమి యితరుల ప్రార్థనల కీయకొనుట యేమి? వారికి సత్యాదేవి తిట్లు, తన్నులు మన పూజలు పురస్కారములకంటె వేయి మడుగులు కామ్యంబులు, సహ్యంబులు మగవార లంద, ఱింతేకదా!

ఉ. అన్నులమిన్న లెంతయు నయమ్ము భయమ్ముఁ దుఱంగలింపఁ జే
సన్నల నెల్లకాల ముపచారములం బొనరించి పెద్దగా
నెన్నుకొలంది ప్రాణవిభు లెల్లి డమున్ బచరించుచుం ద్రిసీ!
తన్నెడువారలు ముద్దుగొనుతద్జ్ఞులు పో లలితాంగి! పూరుషుల్ !

వసం—(జనాం) నిజము. నిజము. ఇందులకు నా వయస్యుని చరిత్రయే తార్కాణము.

సత్య—జాంబవతీ! రసికవర్యుల చర్యలు భల్లూకపుత్రి తెలుకఁపడునా!

తే. గీ. తాన్ వలవని సతి మహాదరముకంటెఁ
దాను వలచిన సతి కాలితన్నెమేలు

తాను వలవని సతి ఘన స్తవముకంటెఁ
దాను వలచిన సతి పల్లదమ్మె ప్రియము. 17

కావున నాథునకుఁ జక్కటిల్లు దిద్దక నీ దారి నీవు పొమ్ము
రా! నాథా! రమ్ము (పోఁ బోవుచుండ)

రుక్మి—(వోకరించి పాదములఁ బట్టి) భక్తవత్సలా! మీ భక్తురాలి
ప్రార్థన మంగీకరింపరా?

ఉ. నమ్మినవారల న్నిరసన మ్మొనరింప రటంచు నమ్మి ని
త్యమ్ముఁ ద్వదీయ మంగళపదమ్ముల నెమ్మదిఁ గొల్చుచుండు న
న్నిమ్మెయి సర్వబంధుజన బృందము మ్రోలఁ బరాభవింప న్యా
యమ్మె సుభావహమ్మె, ప్రియమ్మె, యశమ్మె, త్రిలోకనాయకా!

నార—నాకిదే యదను (గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశింప)

కృష్ణు—దేవేరులారా! అదిగో నారదుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. రండు.
ఎదురేగి నమస్కరింతము (భార్యలతోఁగూడ నమస్కరింప)

నార—ఇష్టకామ్యార్థ సిద్ధిరస్తు.

కృష్ణు—నారదమునీంద్ర! మీ రాకవలన మా గృహంబు పావన
మయ్యె మఱియు మంచి సమయములకే వచ్చితిరి. నా కొక
ధర్మసంశయ మిప్పుడు కలిగినది.

క. మెట్టిన దిన మని సత్యయుఁ
బుట్టిన దిన మనుచు భీష్మపుత్రియు న న్నీ
ప్పట్టునఁ బిలుతురు విందున;
కిట్టియెడల నెచటికేఁగి హితవో చెపుమా! 19

సత్య—నాథా! ఆలుమగల తగవుల నన్యులా తీర్చువారు? మీరు
నన్ను రట్టడి పెట్టఁదలఁచినటు లున్నది. నేఁ బోయెద, మీరు
వచ్చిన నాతోడ (రండు పోఁబోవుచో)

కృష్ణు—లేనిచో?

సత్య—పోండు మీ యిష్టము వచ్చినట్లు. నన్నేల్లనివాఁడు నాకేల?
(పైని కచ్చుటనుండ సైగఁజేసి నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—సత్యా! పోయెనవా? కానిమ్ము నారదా! ఏమనియెదవు?

నార—దేవా! నీవు ధర్మకర్తవు, ధర్మభర్తవు, ధర్మభోక్తవు. నీకా నేను ధర్మసంశయము దీర్చువాఁడను!

క. జరిగినది. జరుగనున్నది,
జరిగెడునది నీ వెఱుంగఁ జాలియు, నన్ని
త్తెఱ నీ యఱుముఱఁ దీర్పఁగ
వెఱచి యడుగు టెల్ల నీకు దయచేతఁగదా!

కృష్ణ—నారదా! అడిగిన నుడువఁగూడదా? సత్యప్రేమ మగణ్యము. రుక్మిణీభక్తి యనన్యము నాకు వీరిద్దఱు నెవతె ప్రార్థన మంగీకరింపవలయునో తోఁపకున్నది.

నార—భక్తవత్సలా! భక్తజనావనాసక్తుండవై యవతారంబుఁ దాల్చిన మీకు నీ తరుణమునఁ గర్తవ్యమును నేను దెలుపవలయునా?

కృష్ణ—అగుఁగాక! వైదర్భి! నీ యింటికే పోవుదము రమ్ము.

రుక్మి—నాథా! సంతసమయ్యె. మిమ్ము నమ్మినవారలకు వేఱగునా?

జాంబ [స్వగ] ఈ శృంగభంగము తరువాత సత్యమోముఁ జూచిన నెట్లుండునో!

కృష్ణ—నారదా! మా కతిథివిగా రమ్ము. దేవేరులారా! ఇటకుఁ బోవుదమా! [నిష్క్రమింతురు.]

రుక్మి—నాథా! ఇటు. ఇటు.

వసం—అక్కటా! ఈ దిన మేదో ప్రళయము కానున్నది నాకొంప మీఁదికి రాకుండఁ గోటిదండములు. [నిష్క్రమించును.]

నళి—కానిమ్ము. ఈ సంగతి సాత్రాజితీదేవికిఁ దెల్పి వీరి పనిఁ బట్టించెద. [నిష్క్రమింప యవనిక పడును.]

—♦ తృతీయరంగము ♦—

స్థలము - సత్యభామ శుద్ధాంతము.

[సత్యభామ సెజ్జపై మసలుచు శయనించియుండఁ - నలిని విసరుచుండును]

సత్య—నలినీ; నాప్రాణప్రియుండు నా ప్రేమ మగణ్యమని మోసంగియు రుక్మిణి భక్తురాలని యామానిని ప్రార్థన కేయకొనియెనా? ఇంక నాకుఁ దిక్కెవ్వరు?

నలి— దేవీ? మీరిట్లధైర్యపడకుఁడు విధిలేక మీ మనోహరుం డా తన్వంగి గృహంబున కేగెఁగాని మక్కువచేతఁ గాదు.

సత్య—నలినీ! నీ మాట నెట్లు విశ్వసింతునే? నా ప్రాణేశ్వరుఁడే రుక్మిణి భక్తికి సంతసించి యా లతాంగికి వశుఁడయ్యెనుగదా? సఖి! దీనినిబట్టిచూడ నాకా రుక్మిణిమార్గమే పతిప్రణయంబు నిల్పుకొన నుత్తమమార్గ మగునేమో యని సంశయ మొదవుచున్నది.

ఉ. మ్రొక్కెడువారి చేవిడిచి మొట్టెడు వారినె ప్రాణవల్లభుల్
మక్కువతోడఁ జూతురనుమాటను నెమ్మది విశ్వసించి నే
నక్కరణిం జరింప వితయయ్యెను నాజతనంబు లెల్ల ; నిం
కెక్కడి ప్రాణనాథుఁ డిఁక నెక్కడి సౌఖ్యము నాకుఁ నెచ్చెలీ!

నలి—దేవీ! భయపడకుము శ్రీకృష్ణుఁ డెప్పటికిని సత్యభామా విధేయుండు గాకుండఁడు.

సత్య—నలినీ! నేఁటిచర్యజూడ సత్యభామా విధేయుఁడనియే తెల్లమయ్యె.

నలి—దేవీ! ఒక ముహూర్తకాల మోపిక చిక్కఁబట్టి యుండుము. ఎవరిమాట నిజమో తెలియును.

సత్య—చెలీ! ఒకవేళ శ్రీకృష్ణుఁ డిటు వచ్చిన వచ్చుఁగాక! వచ్చి యచ్చిక బుచ్చిక నాలుగు మాటలాడి చేల నగు నన్ను వలలో వైచుకొనుఁగాక! అంతమాత్ర నాజగడాల చీలి నారదునికంట

బడిన నా పరిభవము లోక మంతయు వ్యాపింపకుండునా! శచీ దేవ్యాదులకు సంతసముఁ గొల్పకుండునా!

నలి —దేవీ! నీ పరిభవములే నీ విపుల విజయసౌధారోహణమ్ములకు సోపానమ్ములుగదా! మొన్నటి పారిజాతలతాంతవృత్తాంతము విస్మరించితివా?

సత్య—దాని నెట్లు విస్మరింతునే? అయిన నిట్టి పరాభవంబులు ప్రాణాంతకము లగుచున్నవే. ఈ ప్రేమమాహాత్మ్య మేమో గాని శ్రీకృష్ణుం డొరులయెడ నిసుమంత యనురాగముఁ జూపినను నా ప్రాణములు లేచిపోవునట్లుండు. నిలువు నీరైపోవు నట్లుండు. ఇట్టియెడ నే మహానుభావులైన శ్రీకృష్ణు మదేక ప్రణయాబద్ధమనస్కుఁ జేయు వశీకరణమంత్ర ముపదేసించిన నాకు సుఖవిచ్ఛిత్తి లేకుండ గాలముఁ బుచ్చ సాధ్యమగుఁగదా?

నలి—దేవీ! దైవ మట్లే యనుగ్రహించును. లెమ్ము, లేచి యిఁకనైన భోజన మొనర్పుము.

సత్య—నలినీ! నీ కేల యీ భ్రాంతి? శ్రీకృష్ణుని మఱలఁ జూడనిది నా కాహారము మిగ్రింగుడుపడునా? కావున నా ప్రసక్తి వదలుము.

[నారదుఁడు దూరమున గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశింప]

నలి—దేవీ! ఆ తగవులమారి తాపసి యిట్లు వచ్చుచున్నట్లున్నది. రానిత్తునా!

సత్య—దేవర్షుల వారించుట శ్రేయస్కరమగునా? రానిమ్ము, విశేషములఁ గనుగొందము.

[నారదుఁడు ప్రవేశింపఁ సత్యభామ లేచి నమస్కరించును.]

నార—భర్తృప్రణయసిద్ధిరస్తు.

సత్య—మునీంద్రా! దారితప్పి యిట్లు వచ్చినట్లున్న దే?

నార—కల్యాణీ! అట్లనెదవేల! దారిఁ జూచుకొనియే యిట్లువచ్చితిని.

సత్య—భర్త్రాగ్రగణ్యా యగు రుక్మిణి గృహంబు మీాబోంట్ల కుచితా

వాసము కాని మాబోంట్లయింట్లకు వచ్చినఁ బాపము సంభవింపకుండునా?

నార—సాత్రాజితీ దేవీ? ఇంతకింతటి శాంతిస్వాంత నీకీ యాగ్రహముఁ గల్పించినది? జేలా! నే నెందులకై యిట్లు పలికితినో తెలిసి కొనలేవా? నేను నీ శ్రేయస్కామిని గానా? పారిజాతలతాంత వృత్తాంతమునైన స్మరింపవా?

సత్య—మునీంద్రా! ఆ వృత్తాంతంబు స్మరింపకేమి? అయిన, దానికి దీనికి సామ్య మెద్ది?

నార—స్వల్పపరాభవవ్యాజంబున నీకు మహాప్రియదంబుఁ గూర్చెద. సరే పోనిమ్ము. నేను నీ కపకార మొనర్చితి నని తలంచెదవేని నీకు వలసిన యుపకార మొనర్చెద నడుగుము.

సఖి—[చెవిలో] నెచ్చెలీ! ఇందాక నీవు కాంక్షించిన యుపదేశ మందుట కిదే సమయము.

సత్య—ఆర్యా! నిక్కముగా నొనర్చెదరా? ఒనర్చెద నన్న నా దుఃఖ మంతయు మాయమగు.

నార—నాచేనైన వందులకు సందియమా? అయిన నీబోంట్లకు నే నేమి యుపకార మొనర్పగలను? నీబోంట్లకు దుఃఖముగూడ నుండనోపునా?

సీ. సూర్యాన్వయాంభోధి సుభ్రాంశుఁడైన స
త్రాజిత్తునింట నుద్భవము గాంచి
సౌందర్యసౌశీల్య సౌభాగ్యవతులలో
రూపరేఖాముల నేపుమీఱి
జపతపోనుష్ఠాన సంధానమున నైన
జిక్కని శ్రీకృష్ణుని జెట్టఁబట్టి
సేవ లందుటె కాని సేవించు టెఱుఁగని
సీమంతినులచేత సేవలంది

తే. గీ. ధన్యురాండ్రను నెల్లర ధన్య వయ్యు
నెప్పు డానంద వారాశిఁ దొప్పఁదోఁగ
అన్యకాంతల కైవడి హాయి వీడి
చెలి! నీ కేల యీ లీల జాలి పూల. 22

భద్రా! నీ కేమి తక్కువని నా సాయ మాకాంక్షించెదవు?

సత్య—ఆర్యా! మీరు చెప్పిన చెప్పి యున్నను నేమి ప్రయోజనము? కుసుమకోమలుల జీవకుసుమములకుఁ బ్రియయమే గదా వృంతము.

శా. ఈ నారీసుఖ లీ మహాధనము లీ హేలావిశేషంబు లీ
నానాలంకృతు లీనవాంబరము లీ నవాగ్రహార్మ్యంబు లో
మానిగ్రామణి! ప్రాణవల్లభుని ప్రేమంబొందు లేకున్నచో
నానందాంబుధి నోలలార్పగలవా? యజ్ఞాతపత్రీకులన్. 23

నార—కల్యాణీ! శ్రీకృష్ణుండు నీకు నిరంతరము విధేయుఁ డయి యుండ నీ కా విషయమునఁ జింత యేల?

సత్య—మునీంద్రా! అం దెంత యాథార్థ్యమున్నదో మీరు నాలుగు గడియలక్రింద గాంచితిరిగదా! బహువల్లభుం డగు శ్రీకృష్ణుం జెట్టబడినది మొద లనేకవిధముల నతని ప్రణయమ్మునకు, నాదరణమ్మునకు నేకాస్పదగాఁ బ్రయత్నించి భగ్నమనోరథ నైతిని ఏల యన?

క. ధనధాన్యాధికముల ధవుఁ
డొనగూరిచి మఱలఁ గొనిన నోర్వఁగవచ్చున్
మనసిచ్చి మఱలఁ గైకొన
మనసగునే మానవతికి మునివరేణ్యా. 24

నార—అమ్మాయీ! అది నిక్కువమే?

సత్య—ఋషిచంద్రా! నా మనోహరుచర్యలు మీకు విదితంబులు గదా! నాకును గోవిందునకు నిందువలనఁ గలహమ్ము లెక్కుడగు చున్నవి. నాపై దయయుంచి యేదైన నొక వ్రతమునో మంత్రమునో తంత్రమునో సెలవిచ్చి శ్రీకృష్ణు సత్యభామైక

విధేయుఁగా నొనర్చి పుణ్యము కట్టుకొనుడు. ఇదియ మీరు నా కొనర్పవలసిన యుపకారము.

నార—[స్వగ] ఆహా! ప్రేమ యెంత స్వార్థలాభకాంక్షి? ఇఁక నా పన్నుగడ సఫలము గానున్నది.

సత్య—ఆర్యా! ఏ మూరకుండెదరు? మీకిది సాధ్యము కాకుండునా?

నార—సాధ్యము కాకేమి? వినుము పూర్వము శచి, గౌరి; అరుంధతి మున్నగు నారీమణు లొనర్చిన వ్రతరాజం బొండుకలదు. దానిని బుణ్యకవ్రతమనియు! నిష్టపతిసిద్ధివ్రతమనియు వ్యవహరింతురు. దాని నాచరించు సతీమతల్లులు ధనోపేతలై, పుత్రవతులై సతులలో నఱిగొఱ తెఱుంగక యసితరసులభైక సుఖాస్పద లగుదురు.

సత్య—ఇట్టిదియు నా కవశ్య మాచరణీయంబు దాని విధానముం దెలియఁజేయుఁడు.

నార—సావధానచిత్తనై యాకర్ణింపుము ఒక శుభదినంబునఁ బ్రాతః కాలమున సభర్తృకంబుగాఁ బుణ్యనదీతోయంబుల స్నాన మాడి సర్వాలంకృతవై వ్రత మొనరించి పేరంటాండ్ర బూజించి వ్రతోద్యాపనక్రియావేళకు—

మత్తకో. శాంతచిత్తుఁ శిష్టవంశజు సజ్జనీనచరిత్రు వే
దాంతశాస్త్రవిశారదుః శుచియైన తాపసపుంగవుఁ
గాంతరో! పిలపించి వానికిఁ గాంచనాదుల నిచ్చు, నీ
కాంతు దాన మొసంగు మంతనె కామితం బొనగూడెడుఁ.

సత్య—మునీంద్రా! ఏమేమి! భర్తృదానమా? బాగు, బాగు!

చ. వ్రతము లొనర్చుకాలమున వారిరుహాస్యలు శక్తియుక్తనై
క్షితిసురకోటికిన్ మణివిశేషధనాంబర ధాన్యవాహన
ప్రతతుల దాన మిచ్చిన శుభం బని యిత్తురుగాని, యెవ్వరేన్
బతులను నిత్తురయ్య, మునినాథ! వ్రతాచరణాభిలాషయై?

నార — గోలా! భీతిల్లకుము. ఈ దానము నామ మాత్రమేసుమీ! దానమిచ్చిన భర్తను బ్రతిగ్రహీతకు భర్తయంత బరువగు ధనముగాని, ధనము లేకున్న ధనేతరముగాని తూచియిచ్చి పతిని మఱల గ్రహింపవచ్చు. నీయొద్ద కృష్ణునెత్తు ధనముగాని యితర పదార్థములుగాని లేనప్పుడే నీవు భర్తృదానమన్న వెను దీయవలయు.

సత్య - మునీంద్రా! భర్తృదాన మన్న నింతమాత్రమే యగునా? ఏమో యని భయపడితిని. ఇంతియైనఁ దప్పక యొనర్చెద. ధనములకు నాకేమి కొఱత? శ్రీకృష్ణుఁ డెంద ఱెందరు రాజులనో జయించి నాకుఁ దెచ్చియిచ్చిన ధనంబులు లేవా? దినమునకు రెండు బారువుల బంగార మొసఁగుచుండు నా తండ్రి యిచ్చిన శమంతకమణి నాదండ లేదా!

నార — ఉండవచ్చునుగాని వానితోఁ గృష్ణుఁ దులఁదూచవచ్చునో లేదో. సుంత యోజించి వ్రతంబునకుఁ గడంగుము. పిదపఁ బశ్చాత్తాప పడి ప్రయోజనము లేదు.

సత్య — మునీంద్రా! నే నీ వ్రతమును జయప్రదముగా నొనర్చిన రుక్మిణ్యాదులగతి దుర్గతి యగుననియా ఇట్లు నన్ను భయపెట్ట జొచ్చెదరు? నాదగ్గఱనుండు ధనముతో నొక్క కృష్ణునికాదు, కోటికృష్ణులఁ దూచవచ్చును. అంత స్వల్పధనము నొరుల కిచ్చిననాకుఁ జిన్నఁదనమగుఁ గాన నాసర్వస్వమును నొసంగెద! మీరుపదేశించిన వ్రతమువలన శ్రీకృష్ణప్రణయధనమెల్ల నాకు వశీకృతము కానుండ నాకితరధనంబు లేల?

నార — (స్వగ) ఏమీ మూఢవిశ్వాసము! సమగ్రజ్ఞానంబునుంబోలె సంపూర్ణమగు నజ్ఞానంబును నిర్వృతిహేతువుగదా! (ప్రకా) దేవీ! కృష్ణుని బరువు ధనముగాని, ధనేతరముగాని ముందిచ్చి తర్వాత నీయిష్టప్రకార మొనర్పవచ్చును. అయిన శ్రీకృష్ణుని తోడఁ బారిజాతంబుగూడ నీయవలయు.

సత్య—అట్లే యిచ్చెదను. శ్రీకృష్ణుండు నాపాలిటి పారిజాత మగు చుండ నాకా తుచ్చపారిజాతవృక్షం బేల? ఈ ప్రశంస వదలి యింక దీనికి శుభదిన మెప్పుడో సెలవిండు.

నార—కల్యాణీ! రేపే శుభదినము. అయిన నీభర్తను దాన మెవ్వారి కీయఁదలఁచితివి? అతడు నేను సూచించు లక్షణము లన్నియు గలవాఁడుగా నుండవలయును. మీఁదుమిక్కిలి దేవర్షిగాని, బ్రహ్మర్షిగాని యైన మఱియు మంచిది.

సత్య—మునీంద్రా! సర్వలక్షణసమన్వితులును, దేవర్షి పుంగవులును నగు మీరుండ నే నన్యుల కిత్తునా? మీరే నా భర్తృదాన మును బ్రతిగ్రహించి నన్ననుగ్రహింపవలయును.

నార—కల్యాణీ! ఈ దానపరిగ్రహణంబున నే ధన్యులలో ధన్యుఁడ నయ్యెద.

సత్య—నేనును ధన్యురాండ్రలో ధన్యనయ్యెదఁగదా!

నార—నిస్సందేహముగా. అయిన నీప్రాణేశ్వరుఁడిందుల కీయకొనునో లేదో? ఆతని యంగీకారమునకై యింకఁ బ్రయత్నింపవలయు.

సఖి—దేవా! ఆయనుకుం డుఁ డిందు వచ్చిన నా నెచ్చెలి కదెంతపని?

నార—ఇదే యిప్పుడె యిచ్చటికి వచ్చుచుండును. సత్యాదేవీ! తర్వాత నంతయు నీ చేతులలో నున్నది.

సత్య—మునిసత్తమా! ఆవిషయమున మీరావంతయు సంశయింప కుఁడు. నామనోహరు నిందులకు దప్పక యొప్పించెద. రేపు ప్రాతఃకాలమున మీరువచ్చి వ్రతమును జేయింపవలయును.

నార—భద్రా! వ్రతవిధానమును మీ పురోహితుఁ డెఱింగినవాఁడు. అతఁడే దానిని జేయించును. నేను వ్రతమును దిలకింప వచ్చెదను. ఇఁక నే బోవచ్చునా?

సత్య—అట్లె పోయిరండు. రేపుదయమున మాత్రము తప్పక రావలయును.

నార—తప్పక వచ్చెద. ఆ విషయమై సందియపడకుము. (నిష్క్ర)

సత్య—నళినీ! నాయదృష్టమున నీవిధాతృనందనుఁ డరుదెంచి నే వలచిన వరము ను వాక్రుచ్చె. ఇఁక నస్లాచరించి కృతార్థత గాంచెద. (నగలఁ గొన్నింటిఁదీసి) ఈ నగల భద్రిమొనర్పుము. కోపగృహమున కేగి కోపవేషముఁ దాల్చెద. అబలలకు వీరాధివీరులనేని లోఁబరచుకొన సమర్థము లగు సాధనములు కోపాశ్రువు లేగదా!

నళి—దేవీ! ఇందులకు మీ చరిత్రమే తార్కాణము.

సత్య—నళినీ! నీవు ద్వారముకడ కేఁగి వాసుదేవుఁడుగాని, యతని వయస్యుఁడుగాని వచ్చిన గొంతకాలము లోపలికి రానీయక బెట్టు సేయుము.

నళి—తప్పక యట్లే యొనర్చెద.

సత్య—ఇఁకఁ బోవుదము రమ్ము.

(ఇద్దరు చెరియొక వైపున నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

—:o:—

—♦ తృతీయరంగము ♦—

స్థలము : ద్వారకాపురి రాజవీధి.

[శ్రీకృష్ణుఁడు వడివడిగా ముందు నడుచుచుండ వసంతకుఁడు మెల్లమెల్ల వెన్నాడుచుండును. నళిని యొకవంకఁ గావలి గాచుచుండును.]

వసం - (నడువలేక నడుచుచుఁ దేకుచు, రోఁజుచు బొట్టఁ దడివి కొనుచు) వయస్యా! వయస్యా! కొంచెము మెల్లగా నడువవోయి. నాకుఁ గాళ్ళు పడిపోవుచున్నవి. రుక్మిణీదేవి పెట్టిన బూరెలు, గారెలు, నాకడుపులోఁ జేరి కోలాహల మొనర్చుచున్నవి.

కృష్ణు—వసంతకా! ఈ వేళాకోళపుమాటలు మాని వడివడిగారమ్ము. సత్య నాదర్శనమునకై యెంత పరితపించుచున్నదో? న న్నెంత కఠినహృదయుఁ డని దూరుచున్నదో?

వసం — ఆ సత్యాదేవి నీకై పరితపింపనేల? 'ఇష్టమైన రమ్ము' లేక 'పోయినఁ బొమ్ము' అని చెప్పి యెత్తినకాలు దించక వెడలి పోయెఁగదా?

కృష్ణ — వయస్యా! అట్లనిన నావెంటనే రమ్మని సత్యయర్థముసుమా!

వసం — పొమ్మన్న రమ్మనియా యర్థము? ఏమీ యీ విపరీత వ్యాఖ్యానము?

కృష్ణ — ఇట్టి విపరీతవ్యాఖ్యానమే కాముకులు కామినుల పలుకులకొనర్పవలయు.

వసం — అట్లయిన వారి హృదయముఁ గనిపెట్టుట కష్టమే.

కృష్ణ — అందులకు సందియమా?

చ. ప్రమదలఁ గూడి చూడఁగనె వారి మనోగతు లెల్లఁ దేట తె
ల్లముగ స్ఫురించె నంచును దలంతురు పో మగవార లార! స
త్యముఁ గనుగొన్న నెంత రసికాగ్రణికైనను నారికేళపా
కముగద! కామినీహృదయ కావ్యరసగ్రహణంబు నెచ్చెలీ! 27

వసం — ఓహో! చాల విచిత్రమే.

కృష్ణ — అదిగో చూడుము, ద్వారమున నుండునది నలినిగదా! నే ననుకొనునట్లు సత్య దీనిని మనకు లోనికిఁ బ్రవేశము గలుగకుండఁ గావలి పెట్టియున్నట్లున్నది?

వసం — అట్లయినఁ గష్టము వచ్చినదే. అయిన వయస్యా! రుక్మిణీదేవి గృహమున కేఁగినంత నీసాత్రాజితికింత తామసమేల? అంతతో నీప్రేమ మంతమయ్యె నని తలఁచినట్లున్నదే?

కృష్ణ — వయస్యా! ప్రేమగలవారి భ్రాంతులకు బలిష్ఠకారణములు వలయునా?

మ. వనజాతాంబకుఁ డెల్ల కాముకమనోవప్రంబులం దర్థిమై
ననురాగద్రవిణంబు దాఁచి విచికిత్సాఖ్య ప్రతీహారిఁ ద

ద్ధనరత్నార్థము నిల్పఁగా నతఁడు మిథ్యాసాధ్వసాక్రాందన
ధ్వనుల న్జేయు సదా హితాహిత విభక్తజ్ఞానశూన్యాత్ముఁడై.

కానిమ్ము ఈ సత్యయాట లన్నియు నింకొకదినమే లెమ్ము.

వసం—ఇది నిజమేని నీవును నేనును గృతార్థులమే.

కృష్ణు—అట్లే యగు. అయిననుఁ బ్రస్తుత కర్తవ్య మేమి? సత్యను జేరు టెట్లు?

వసం—వయస్యా! నిన్నుఁ బోలు దక్షిణనాయకునికి దెలియని యెత్తు లున్నవా?

కృష్ణు—నే నేఁగిన నలిని మఱియు బిగింపుఁ జూపు నేమో? నీవు ముందరిగి నాకుఁ బ్రవేశము లభ్యపడున ట్లొనర్పుము.

వసం— అ దెంత? అవలీలఁగాఁ జేసి వచ్చెద నిందే యుండుము.

(కృష్ణుఁ డెడముగా నుండును. వసంతుఁడు నలిని వైపునకుఁ బోవుచో)

నలి—(స్వగ) అడుగో! కృష్ణులవారినీడ వసంతయ్య వచ్చుచున్నాడు. మాదేవి యాజ్ఞాపించినట్లు వారించెదగాక! (వసంతకుఁడు తల వంచుకొని లోని కేఁగఁబోవుచో నడ్డమువచ్చి) వసంతయ్యా! ఏమిరి? కన్నులు మూసికొని పోవుచున్నావు. నిల్వుము నిల్వుము.

వసం—ఓసి దాసీ! ఏమి కండకావరమే! నాబోటి బ్రాహ్మణశేఖరు నడ్డగించెదవు?

నలి—నిన్నును నీవయస్యుని లోనికి రానీయవలదని మాదేవియాజ్ఞ.

వసం—నావయస్యుఁ డిక్కడికి వచ్చెనఁగదా!

నలి—ఏమయ్యా! అట్లనెదవు? నీవయస్యుఁడు నీ వెనువెంట లేఁడా?

వసం—ఉన్నాఁడో లేఁడో నీకుఁ గనపడుట లేదా? ఇంతకు కన్ను లున్నవే? నావయస్యుఁ డింకఁ దన్ను దైవమువలెఁ గన్నుల నద్దకొనుచు నడుగులకు మడుఁగు లొత్తుచుఁ బూజించు రుక్మిణీదేవి యింటనే యుండును. కలహప్రియ యగు మీ దేవి మొగము గూడఁ జూడఁడు లే.

నలి—ఏ మేమి? ఇది నిజ మగునా?

వసం—నిజముగాకున్న నీతో నెకసక్కెము లాడవచ్చితిననుకొంటివా?

నలి—అట్లయిన నీవార్త మాదేవి కెఱింగించివచ్చెద. ఇందుండుము.

(నలిని తత్తరపాటున నిష్క్రమింపఁ గృష్ణుఁడు వసంతకుని డాసి)

కృష్ణు—వసంతకా! బాగుబాగు! ఎక్కడ నేర్చితివోయీ యీ టక్కరి తనము!

వసం—వయస్యా! ఇదంతయు నీతోడి సహవాసఫలమే.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) వయస్యా! చాలుఁజాలు రమ్మ, మనము లోని కేగుదము.

వసం—వయస్యా! అట్లే యొనర్తుముగాని యొకమాటఁ జెప్పెదఁ గోపగింపవుగదా!

కృష్ణు—వసంతకా! నీమాటలకు నాకు గోపము వచ్చునా? ఏమది?

వసం—(శ్రీకృష్ణుని చెవిలో) ఈసారి సాత్రాజితీదేవి కోపము దీర్చునపుడు కాళ్ళవైపునఁగాక తలవైపున నిలువుము.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) వసంతకా! ఇఁక నీ వేళాకోళము మాని రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

—♦ పంచమరంగము ♦—

స్థలము : సత్యభామ కోపగృహము

[సత్యభామ నగలఁ దాల్చక మలినవస్త్రముఁ గట్టి ముసుగువైచికొని పరుండి యుండును. నలిని సంభ్రమముగాఁ బ్రవేశించి]

నలి—దేవీ! దేవీ! లెండు. నేఁకు మొదలు మీహృదయేశ్వరుఁడు, రుక్మిణీదేవి మందిరముననే యుండునట.

సత్య—(చివాలున లేచి) ఏమీ ఛీ ఎవరే నీకీవార్త చెప్పినది?

నలి—వసంతయ్య దేవీ!

సత్య—ఛీ! ఛీ! నే నీవార్త నమ్మజాలనే. శ్రీకృష్ణుఁడేమి? నన్నిట్లు తెక తేరకు విడనాడుటేమి? ఇది యా బ్రాహ్మణ బ్రువుని స్వక పోలకల్పనమే! నారదమునీశ్వరుఁ డతఁ డిందు వచ్చుననలేదా?

[వసంతక సహితుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశించి సత్యభామ కన్నులు మూయ]

సత్య—ఎవరిది? (చేతులు దడివి కృష్ణుఁడని గుర్తించి చేతులు విదలించి కొని) నాదగ్గఱకు రాకుము. ఎడముగాఁ బోయి పెడమొగ ముగా నిలుచును.)

కృష్ణ—సత్యా! నాప్రేమనైజము బాగుగా నెఱింగియు నీ వింత మాత్రమునకుఁ గోపింపఁవచ్చునా? చూడుము.

ఉ. అన్నులమిన్న! భీమసుతప్రార్థనఁ ద్రోయగలేక యెట్టులో
కన్నులు మూసికొంచుఁ దమకంబును జిక్కఁగఁబట్టి బీతి పై
కొన్నటు లొండురెండు మెతుకు ల్దిని నీవిరహానలంబు నీ
విన్నఁదనంబుఁ బాప నతివేగమ వచ్చితి నాదరింపవే! 29

నావైపునకు దృష్టిప్రసరించి వలపులొలుకు నీ చిలుక పలుకుల నాయలజడి మాన్పుము. (దండకేఁగ దూరముబోవ) ఒక్క సారి ప్రసన్నావలోకనంబుల నావంకఁ దేరిచూడుము.

ఆ. వె. అంతుపొంతులేని యనురాగవారాశి
దాఁటు నాకు మార్గదర్శకములు
గాఁ జరించు నీదు కంటిరెక్కల దాచ
దిక్కు తెలియు పెట్టె పెక్కులాఁడి? 40

వసం—బహువల్లభత్వము నా పగవానికైనను వలదుసుమా. (నలిని
తోడ నెడముగాఁ బోయి నిలుచును]

కృష్ణు—సత్యా! మనోవాక్కాయ కర్మంబుల నిన్నుఁదక్క నే నన్య
కామినులఁ గామించువాఁడనా? మెఱమెచ్చులకు వారినించుక
గారవముతోఁ జూచెదఁగాక! నిక్కువముగా నిన్నే ప్రేమించు
వాఁడ నని మఱచితివా!

సత్య—కుటిలజనవిరోధీ! ఈ నయగారపుఁ బల్కులు నీ తెచ్చుకోలు
వలపులు నీకు వెన్నతోఁ బెట్టిన విద్యలుగదా!

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుఁడు దైవము బంధుగు మిత్త్రుఁడున్మనో
వల్లభుఁ డొక్కఁడే యని సపర్యలఁ బ్రేముడిఁ జేయుచుండు న
న్నెల్లరుఁ జూఁచుచుండ నటు తెల్లిదముం బచరించి యఁతంబో
కల్లరిఁజేయ వచ్చితివె? యాత్మసతీ ప్రణయైకవంచకా! 31

కృష్ణు—నీవు నన్నెఱుఁగనట్లు పల్కెద వేల? నేను నీదాసుండను
గానా? దాసులపై కోపము దండముతో సరి. ఇదిగో నీకు
మ్రొక్కెద. నన్ననుగ్రహింపుము.

(దండ కేఁగి మోకరింపఁబోవ)

సత్య—దూర ముండుము చాలుఁజాలు. నీమృషోక్తులు, నిన్ను నీ
దాస్యమును నమ్మి చెడితిని.

మ. ఇఁక నేగీచినగీటు దాట నని యెన్నోసార్లు నాదండ ని
చ్చకముల్ నచ్చఁగఁ బల్కిపల్కి తుద కాచందాన స్వస్త్రీలలో
నెకసక్కెంబుల పాలుచేసి యిటు రానేలా? యొకేసారి కు
త్తుక ఖండించి సపత్నులం గలిసి సంతోషింపఁగా రాదొకో! 32

కృష్ణ—ప్రియసీ! ఇట్టి కఠినోక్తులు నాయెడ దగునా? ఇంకనైన నీ ప్రణయకోపంబు వదలి నీవు సుఖించి నన్ను సుఖింపఁ జేయుము. ఈ వసంతర్తువున నిట్టి ప్రణయకోపము ప్రాణాంతక మగు. అదే యా గవాక్షమార్గమునఁ జూడుము.

తే. గీ. ప్రణయకోపమ్ము విడకున్నఁ బ్రాణహాని
తథ్య మని దంపతులకు మాధవుఁడు దెలుపఁ
బత్రముల సుమాక్షరముల వ్రాసికట్టెఁ
బాదపోపశాఖల నవె ప్రకటనముల. 23

(చిబుకము నిమురబోయి విదల్పఁబడి) ప్రియసీ! ఇంకను నీ మాథ్యమేనా? నామాట విని, తర్వాత ...

సత్య—నీమాట వినియే నే నీయవస్థకు వచ్చితిని. ఇంక నన్ను విడిచి పోయి నిన్ను భక్తితోఁ గొల్చు పడతుల నమ్మించి గొంతు గోయుము. నీ కింక నా ప్రేమ మెందులకు? [చెవుల వ్రేళ్ళుంచుకొనును]

కృష్ణ—ప్రియా! ఇంతవఱకు నే నప్పుడప్పుడు చూచుచున్న యుదాసీనతకుఁ గారణము లేకపోలేదు. నాకు నీయందలి ప్రేమ మగణ్యము, అనిర్వాచ్యము, అఖండము. [సత్యభామ సంశయము సూచించును] ఇందులకు నాయంతరాత్మయే సాక్షి. వలపులు హృదయైక సాక్షికమ్ములు. గాన నే నింతకంటె నేమి నుడువఁ గలను?

సత్య—నీచర్యలో—

కృష్ణ—నాచర్య లన్నియు నాకు నీయెడగల ప్రేమకు సూచకము లే?

సత్య—అవునవును. నన్నుఁ దిరస్కరించుటగూడ నీ ప్రేమకు సూచకమే యగునా?

కృష్ణ—నిస్సంకోచముగా, ఆ సంతోష మభ్యుదయమున కాలవాలము గదా! ఈ రహస్యముం గనుంగొని నీకు నేడుంబోలె నప్పుడప్పుడు సపత్నులం దనుపునట్లు నటించి యసంతుష్టిఁ గలిగించి

నిజంబుగా నీచేత వరముల నడిగించుకొని సంతసమందఁ దలఁ
చుచుందు. నిన్ను సంతసపెట్టఁ దలఁచుచుందు.

మ. నిరతంబున్ భవదీయకింకరుఁడనై నే నున్న నీ వంతతోఁ
బరితృప్తిం గని నన్నిఁకే వరములం బ్రార్థింప వేమో యఁటం
చరవిందాక్షి! సపత్నులం దనిపి నీ కందం దసంతుష్టిఁ జే
కురఁగా జేసి వరంబు లీఁదలఁతు సంకోచంబుఁ బోనాడుమా?

సత్య—[దండ కరిగి] నాథా! ఇది విశ్వసనీయమా? నిక్కవమా?

కృష్ణు—బేలా! నిక్కవము గాకేమి? పారిజాతలతాంతవృత్తాంత
మించుక స్మరింపుము. వలసిన సతి కోరినవరము లొసఁగి సతిని
దనిపి తాను దనియుట పతిధర్మము గాదా!

సత్య—అయిన మీరు నాచే వరముల నడిగించుకొనుటకా యిట్లొ
నర్చినది?

కృష్ణు—సత్యా! అంత నమ్మకము లేకున్న నిప్పు డొకవర మడిగి
పరీక్షింపరాదా?

సత్య—[స్వగ] ఇఁక నారదుఁ డాడినట్లొనర్చెద [ప్రకాశముగా—
చేఁబట్టి] అట్లే కానిండు.

ఉ. ఇంతకుమున్నె నారదమునీశ్వరుఁ డిచ్చటికే గుదెంచి, నా
కెంతయుఁ బ్రీతితోడ సెలవిచ్చె వ్రతం బొకఁ డాచరింపు మ
త్యంతశుభానహం బగు నఁటం చటు సేయఁగ నీదుసాయ మొ
క్కింతయవశ్య మో వనరుహేక్షణ! దానినొనర్తె? చెప్పుమా.

కృష్ణు–సత్యా! నారదుడు వ్రత ముపదేశించియుండ నీవు దాని
సల్పనుండ నా సాయమునకు సందియపడనేల? చెప్పుట కాల
స్యముగాని, చేయుట కాలస్యము గలుగఁబోదు.

సత్య–హృదయేశా! నారదుఁడు నన్నుఁ బుణ్యకవ్రత మాచరింపు
మనిరొ. దాని విధానమును మీ రెఱుఁగుదురా?

కృష్ణు—ప్రియసీ! నిరంతర నారీవిహారసంసక్తచిత్తుండ నగు నా శా

వ్రతవిధాన మెట్లెఱుకపడును? అదెట్టిదైనను త్రికాలవేది యగు నారదమహర్షి నుడివినదికాన నవశ్య కర్తవ్యంబు.

సత్య—ప్రాణవల్లభా! అందుల కొకదాన మావశ్యకము, దానిని వేఁడ వెనుదీయుచున్నదాన.

కృష్ణు—ఏమది? ధనములా? ధాన్యములా? నగలా? హర్మ్యములా? మణులా?

సత్య—అవికావు మీ యనుగ్రహమునఁ దండతండములుగా నయ్యవి నాకడఁ లేవా?

కృష్ణు—ఇంకేమివలయు? దాసదాసీజనంబులా? రాజ్యములా?

సత్య—కావు కావు ఇంకను నూహింపుడు.

కృష్ణు—అయిన నెద్దియో నీవే నుడువవలయు. నాకేమియు తోఁచుట లేదు.

సత్య—మీరు దాని **నూహింప**లేమని యొప్పుకొనియెదరా? అట్లయిన దగ్గరకురండు చెవిలోఁ జెప్పెద. [కృష్ణుడురా జెవిలో] భర్తృదానము సుడీ!

కృష్ణు—సత్యా! ఏమిదానము! భర్తృదానమా! నీ ప్రేమ మింత మాత్రమే యగునా?

చ. 'అసదృశరాగమొప్ప భవదంఘ్రి సరోజయుగంబుఁ గొల్తు నా
కసువులు గల్గునందనుక' నంచు వచించియు నిట్టులన్యుకై
వసమొనరింపఁ జూచెదవు భామరొ! నాపయి బ్రేమ మాసెనో
విసుగు జనించెనో మదికి వెక్కసమయ్యెనో నా చరిత్రముల్?

సత్య—ప్రాణేశా! అట్టిదసంభవమని మీకు దెలియదా? మీ పూర్ణాను రాగైకాస్పదనుగా నీ వ్రతము నాచరింప నిశ్చయించుకొంటి. వ్రతాంతమున మీ దాన మావశ్యకమఁట!

కృష్ణు—సత్యా! ఇది వింతవ్రతముగా నున్నదే! నన్నెవరికి దాన మియ్య నిర్ణయించితివి?

సత్య—ఎవరికో యననేల? మిమ్ముల నిరంతరముఁ గొనియాడు నారద మునీంద్రునికే.

కృష్ణు—ఓహో! నారదునకు నన్ను దాన మిచ్చెదవా? సత్యా! నేను నీదాస్యము ననాయాసముగా నొనర్పగలను గాని యా జడ దారి దాస్యము నొనర్పఁగలనా?

సీ. కస్తూరికాతిలకమ్మును బోనాడి
యూర్ధ్వ పుండ్రంబుల నుంచు మనునొ?
మౌక్తికహారినీల మణిహారముల మాని
తులసిపేరుల మెడఁ దొడుగు మనునొ?
పీతాంబరంబును వీసోఁకులు గావించి
కాషాయవస్త్రంబుఁ గట్టుమనునొ?
లలనామణీ సంగలౌల్యంబు విడనాడి
సంయమివ్రతమును సలుపుమనునొ?

తే. గీ. యింక నేమి వల్లెదనునొ యేమి సేయు
మనునొ? యా కలహాశనుఁ డాత్రిలోక
గమనుఁ డాసంయమీంద్రుండు కలికి! యతని
వశము ననుఁ జేయఁగా నీకుఁ బాడి యగునె?

సత్య—మనోహరా! మి మ్మాతనికి దాస్య మొనర్ప నిత్తునా? దాన మొనర్చిన యుత్తరక్షణమే మిమ్ము బ్రతిగ్రహింపకున్న నే జీవింప గలనా? మీ కింత మాత్రము తెలియదా?

కృష్ణు—సత్యా! తెలియక కాదు. పరిహాసమున కట్లంటి సంశయింపక నీయిష్టానుసారము దానమిచ్చి నీమనోరథంబు నీడేర్చుకొనుము.

సత్య—నాధా! నీబోటిపతులుగదా, సతులపాలిటి పారిజాతములు! దానానంతరమున నారదమహర్షికి మీ యెత్తు ధనముఁగాని ధనేతరముఁగాని యిచ్చి మిమ్ము మఱల గ్రహించెద.

కృష్ణు—ప్రేయసీ! నన్నుఁ దూపగల ధనము నీకడ నున్నది గదా?

ఉ. త్రాసున నన్నుఁ దూఁపగల ద్రవ్యము లేకయ పుణ్యక వ్రతో
పాసనకుం గడంగ నెడబాటు నెపమ్మున నీకు నాకును

న్నోసముచచ్చుఁ గాన మునుముందుగ నెమ్మది సుంత యోజనం
జేసి కడంగు మీ వ్రతముఁ జేయ సరోరుహ పత్రలోచనా! 28

సత్య—నాథా! నారదమహర్షింబలె మీరును నాకడ నుండు ధన ధాన్యాది సంభార పరిమాణ మెఱుంగ నగ్గాడెద రేల? ఇందు లకు మీ రావంతయు సంశయింపకుఁడు.

కృష్ణు--సత్యా! నారదుఁడుగూడ నీ ధన పరిమాణముం గూర్చి సంశయించెనా?

సత్య—అతఁ డజ్ఞాన వశంబున న గ్గాడె. పోనిండు. ఇంక నూరిలోఁ బిలువ నెవరిఁ బంపుదము.

కృష్ణు—మన వసంతకునిఁ బంపుదము. వసంతకా! నీవేగి యీ యూరి బ్రాహ్మణ్యమును భర్తృదాన వృత్తాంతముఁ దెల్పక ఱేపటి వ్రతమునకుఁ బిలిచి వచ్చెదవా?

వసం--తప్పక పిల్చివచ్చెద. ఱేపునాకు భూరిసంభావన నీయవలయు సుమా!

కృష్ణు -అట్లే. పోయిరమ్ము. (వసంతకుడు నిష్క్రమింప)

సత్య—నళినీ! నీవేఁగి ముత్తైదువల బిలచిరమ్ము. (నళిని నిష్క్రమింప)

కృష్ణు—సత్యా! నాతలిదండ్రుల, నన్నదమ్ముల, నీ సపత్నుల మాత్ర మాహ్వానింపకుము. వారిదానమున కష్టపడెద రేమో?

సత్య—నాథా! బ్రాహ్మణ్యమును దక్క బంధువర్గమును బిలువ దలప లేదు. ఇంక లోనికేగి ఱేపటి వ్రతమునకు వలసిన కార్య సన్నాహ మొనర్తము, రండు.

కృష్ణు—ప్రేయసీ! ఆ వసంతకుడు బ్రాహ్మణుల నాహ్వానించుట యందు చెట్టి వికట చేష్టలొనర్చునోయని నామనంబు కళవళపడు చున్నది.

సత్య—హృదయేశా! ఏమొనర్చిన నేమి? మీ ప్రేమాంబువృష్టి నా మొక వెల్లి విరియుచుండ నాకొండు భయావహాంబగునా?

కృష్ణు—బేలా! నీ కుశంక లన్నియు ఱేపటితో నిర్మూలమగు. అంతట నీవు ధన్య వయ్యెదవు.

సత్య—నిక్కముగా ధన్య నయ్యెద. ఇదంతయు నారద మునీంద్రుని యొక్కయు మీ యొక్కయు అనుగ్రహఫలమే గదా! ఇక రండు లోనికేగుదము.

కృష్ణు—(స్వగ) జేపు సత్య నిక్కముగా ధన్యయగుఁగాని, తా ననుకొనునట్లుకాదు. (ప్రకా) సత్యా! రమ్ము,

(నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

—:o:—

శ్రీ రస్తు

శ్రీ కృష్ణతులాభారము

తృతీయాంకము

—• ప్రథమరంగము •—

స్థలము: సత్యభామ శుద్ధాంతము.

[శ్రీకృష్ణుఁడు పట్టువస్త్రములఁ దాల్చి యాసీనుండై యుండ వసంతకుఁడు దండ నిల్చియుండును]

కృష్ణు—వసంతకా! భర్తృదానమును దులాభారమును గూర్చి ఎవ్వరితో నుడువలేదుగదా!

వసం—వయస్యా! అన్నియిండ్లలోను రెండుమూడుకల్లలాడి తప్పించుకొంటినిగాని, కాని—

కృష్ణు—వయస్యా! ఏమట్లు సంశయించుచున్నావు? ఎవ్వరితోనైనఁ జెప్పితివా యేమి?

వసం—పరులతో నెవ్వరితోఁడను గాదు. మా యింటిమూపెత్రోడనే. దానికడ నా బొంకులు చెల్లిగవ్వ కక్కరకు రాలేదు. అది గుచ్చి గుచ్చి యడిగి కనుగొనలేక గుట్టు బయటఁ బెట్టినఁగాని భోజనము బెట్టనని యె. అప్పుడు విధిలేక చెప్పవలసివచ్చె. చెప్పినప్పటినుంచి తానుగూడఁ బుణ్యకవ్రత మొనర్చెదనని పట్టుబట్టె.

కృష్ణు—వసంతకా! నీభార్యకూడ నేఁడు బుణ్యకవ్రత మొనర్చునా యేమి?

వసం—అదియు, సత్యాదేవియు నెచ్చెలులు ఒక యాకుననే చదివిన వారు.

కృష్ణు—తరువాత నేమి జరిగినది?

వసం—నే నప్పుడు సరే యని యంగీకరించితి. కాని మరల నన్ను దాన మొనర్చి నీ పేరులేని ప్రతిబంధము పెనిమిటి తొలగి పోయినదే చాలునని గ్రహింపదేమో? ఎవరికై దాన్య మొనర్ప వలసివచ్చునో యని యుదయముననే వ్రతమునకు సన్నాహ మొనర్చి వచ్చెద నని నీ కడకుఁ బరుగెత్తి వచ్చితి.

కృష్ణు—వయస్యా! నీభార్య మనగుట్టు బయట బెట్టునా?

వసం—అందులకు సంచియ ముండదనియే నా యభిప్రాయము. సముద్రమునైన మూయవచ్చుఁగాని దాని నోరు మూయఁ దరము గాదు.

కృష్ణు—పోనిమ్ము. దాన మన కగు కొఱంత యేమియులేదు. (నారద గానము వినబడ) అడుగో నారదుఁడుగూడ వచ్చుచున్నాఁడు. నీవు లోనికేఁగి సర్వము సిద్ధముగా నొనర్పుము. నేనును నారదుండును క్షణములో వచ్చెదము.

వసం—అట్లే యొనర్చెద. (వసంతకుడు నిష్క్రమింప, నారదుఁడు ప్రవేశించి)

నార—దేవదేవా! పురాణపురుషా!

శా. విన్నం జాలదె మీ కథావళుల, మీ వేదాంత సద్గోష్ఠియం
దున్నంజాలదె మీ భవాపహార సారోపాస్య రూపంబుఁ గ
న్గొన్నంజాలదె మీ జగన్నుత మహాగూఢార్థనామంబుఁ బే
ర్కొన్నంజాలదె ముక్తిఁగోరు నతఁడో గోపాలచూడామణీ!

కృష్ణు—నారదా! నీభక్తి కెంతయు సంతసించితి నీమనోభీప్సితంబు గనుగొంటి. అది నేడే యీడేరును. సత్య ప్రేమను భక్తిగా మార్ప నెంచి నేనే దీని నంతయు బన్ని నిన్నుఁ గారణ మాత్రుఁగా నొనర్చితి. శచీదేవి కసంతుష్టిఁ గల్పించినదినేన. నీకు

బశ్చాత్తాపబుద్ధిని పరోపకారచింతను జేకూర్చినది నేన. రుక్మిణికి
బుట్టిన దిన మని నన్నాహ్వానింపఁ బ్రేరేపించినది నేన. సత్య
బుణ్యైకవ్రతా చరణాసక్తిసముకూర్చినది నేన. నేఁడు సత్య
యవిద్యాధ్వంసన మొనర్చి భక్తురాలిని జేయునది నేన. ఇదం
తయు నందుల కావశ్యకమయ్యె. ఏలయనఁ బ్రేమవాంఛనీయ
మైనను నయ్యది స్వార్థలాభకాంక్షి, దేహసంబంధి, ఐహిక
సుఖార్థి దీనికంటె నన్నివిధంబులఁ గామ్యమైనది భక్తి. భక్తి
యుతులు నాలోలీనమై పోవుదురు. నాసుఖమే వారి **సుఖము.**
నాధ్యానమే వారికి ధర్మార్థకామమోక్షప్రదాయి, విటపంబుపై
వ్యాపించు తీగలవలెఁ బ్రేమయుతులు వేరుగానుండ. నంటు
తొక్కిన విటపంబులట్లు భక్తియుతులు నాతో సాయుజ్య
మందుదురు. ఇందుఁ బ్రేమయుతుల భక్తియుతులఁ జేయు
స్పర్శవేది దుఃఖ మొకటియే. పిల్లల నేడ్పించినఁగాని **ముద్దు**రాని
విధమున నాకు ప్రాణులఁ గష్టపరంపరలపాలు జేసి పరీక్షించిన
దనుక మోక్షమొసఁగు బుద్ధి జనింపదు. అజ్ఞులి మర్మమెఱుంగక
కష్టములు వచ్చినఁ గన్నీరు విడచుచుఁ గాలముఁ బుత్తురు.
తదజ్ఞులు కష్టాంభోరాశి నిమగ్నులై పాపపంకిల చిత్తముల
సంక్షాళనం బొనర్చి కైవల్యంబుఁ గాంతురు.

సీ. నాఁగేటిపోటుల నలిగి వసుంధర
బహుళసస్యాఢ్యయై వఱలునట్లు
దహనకీలల నెత్తు దగ్గియు బంగార
మెక్కుడువన్నె వహించునట్లు
సానరాపిడిచేత సగమయి వజ్రంబు
వరణీయ కాంతులఁ బఱగునట్లు
జాతిదెబ్బలచేల వ్రిస్సి గంధద్రవ్య
మెక్కుడువాసన లీనునట్లు

తే. గీ. కష్టనిచయంబుచేఁ బ్రాణిగణము లెల్ల
నైజదుష్కృతపథగమనంబు వదలి

తత్త్వము నెఱింగి భక్తిమహత్త్వ మెఱి గి
పరమధామంబుఁ గాంతురు బ్రహ్మతనయ!

నార—దేవా! ఏతద్వ్రపన్మాహాత్మ్యశ్రవణంబున నెంతయు ధన్యుండ నైతి.

కృష్ణు—నారదా! ఎల్లరు దీని గ్రహించి ముక్తిగాంతురుగాక! ఇఁక దానమంటపమున కేగుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయరంగము

స్థలము : దానమంటపము

[శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామయు సుస్నాతులయి పట్టువస్త్రంబులఁ దాల్చి సర్వాలంకృతులై సుమదామముల ధరించి యుందురు. సత్యభామచే గర్గుండు వ్రతము జేయించుచుండును. నారదుఁడు ప్రక్కన నాసీనుఁడయి యుండును, వసంతకుడు నలిని బ్రాహ్మణులు ముత్తైదువలు చుట్టుప్రక్కల నాసీనులయి యుందురు. ఒక తుల కట్టబడి యుండును.]

గర్గ—సాత్రాజితీ ! వ్రతము ముగిసినది. ఇఁక దానంబులు నిల్చి యున్నవి. మున్ముందు భర్తృదానమున్నది. దాని కుపక్రమింతునా?

సత్య—ఆర్యా ! అట్లే కానిండు.

గర్గ—సభాసదులారా! ఈ నోమునోఁచు నారీమణులు తమ ప్రాణేశ్వరుల నొక విశిష్టవంశజుండును, నధ్యయన సంపన్నుండును, శాస్త్రవేత్తయు, శాంతిదాంతి సమన్వితుండును, శుభాకారుండును శిష్టాచార విభూషనుండును నగు తాపసపుంగవునకు దాన మొసంగవలయు. తర్వాత నా ప్రతిగృహీతకు శక్తి ప్రకారంబు భర్తను దులఁదూఁచగల ధనమునేని ధనేతరమునేని యొసంగి మరల భర్తను గ్రహింపనగు. ఆ దాన మిప్పుడొనర్ప వలసియున్నది. ఆ దానపరిగ్రహణంబునకు మీలో నెవ్వరేని పాత్రులున్నఁ దెలుపఁగోరెద.

వసం—(ఒక బ్రాహ్మణుని దండఁజేరి) అప్పయ్యదీక్షితులూ ! మీ పేరు జెప్పి మీ కా దాన మిప్పింతునా? మీ శుభాకారము నిర్వర్ణనీయముగదా !

అప్ప—వసంతకా ! నలుగురిలో నా పరువు దీసితివా, యొక చెంప కాయతీసెద. భద్రము.

వసం—(పరాగెత్తి వేరొక బ్రాహ్మణుని సరసకేఁగి) చయనులుగారూ! మీ కిప్పింతునా?

చయ—వసంతకా! నీ కోఁతిమాటలు మానుము. నా దక్షిణలో నీకు సగమిత్తును లెమ్ము.

సోమయాజు—ఆర్యవర్యా! ఈ విషయమున సందియ మందనేల? మీరు నుడివిన సర్వలక్షణంబులకును లక్ష్యంబైన నారదమునీంద్రునికంటె నిట్టి యుత్తమదాన పరిగ్రహణంబునకుఁ బాత్రు లెవ్వ రుందురు? కావున నా దేవర్షి చంద్రుండే యీ దానంబు గొన నర్హుండు.

గర్గ—సభాసదులారా! ఇఁక నేమేని భిన్నాభిప్రాయంబులు గలవా? (కొంతకాల మూరకుండి) ఇఁక మీ మౌనమునే పూర్ణాంగీకారసూచకముగాఁ గైకొని నారదునకు శ్రీకృష్ణుని దాన మిప్పించెద.

నార—ఆర్యులారా! ఈ యుత్తమదానము నాకీయ మీ రంగీకరించి నందుల కెంతయు మీకుఁ గృతజ్ఞుండను. ఈదాన పరిగ్రహణంబున నేనెంతయు ధన్యుండ నగుదును. దానానంతరము శ్రీకృష్ణు దుల దూచు సంభార మిచ్చిన మఱల సత్యాదేవి కతని నొసంగెద.

గర్గ—దేవి! ఈ పుష్పహారంబు శ్రీకృష్ణు చేలాంచలమునకుఁ గట్టి యా పారిజాతవృక్షంబునకుఁ గట్టుము. ఆ వృక్షంబునుగూడ దాన మొనర్ప నెంచితివిగదా?

[సత్యభామ పుష్పహారముఁ గయికొని కృష్ణుని దగ్గరకు వ్రీడాకులచిత్తయై రాఁ గృష్ణుఁడు నవ్వుచు లేచి తన చేలాంచలమును సత్యచేతి కందిచ్చె]

కృష్ణ—

మ. నవలా! సిగ్గిల నేల? యీ వ్రతవిధానం బీ దృశ్యంబౌట, లో
న విచారింపక వన్నెసంగి మఱలన్ వైళంబుగా నీముని

పరివరుం డాడినయట్టు నాబరువు దరివ్యం బిచ్చి గైకొంచు, బాం
ధవవర్గంబుల వన్నెనా సిఁగను మా తారార్కచంద్రింబుగాన్.

[సత్యభామ పూలవారముతో శ్రీకృష్ణుని బారిజాతవిటపింబునకుఁ గట్టును.]

నార—(లేచి) (స్వగ) ఆహా! ఏమీ దేవదేవుని విచిత్రి వర్తనము! నాఁడు బలిని గట్టినవాఁడు జితేంద్రియులఁ దపోధనుల మాన సాలాసబంధనమున నేనిఁ గట్టబడనివాడు నేఁడొక యబలచే బారిజాతవృక్షంబున కొక పూలదండచే గట్టంజడిరెు. ఈ మహామహుని చర్యలు దురూహ్యంబులుగదా!

గర్గ—దేవీ! ఇంక నారదునకు నీ పాణిశేషు ధారవోయుము. నారద మునీంద్రా! ఇటు రమ్ము. (నారదుడు రాఁ బాదములఁ గడిగించి సత్యచేతులలో నీరువోసి శ్రీకృష్ణుని చేతులగుండ నారదుని చేతులలో "తుభ్య మహం సంప్రదదే నమో నమః" అని చెప్పించి విడిపింపఁజేయును) మునీంద్రా! ఇఁక బారిజాతంబును శ్రీకృష్ణుఁడును నీవి.

నా—ఆహా! ఎంత కృతార్థుఁడ నైతి!

ఉ. ఏమితపం బొనర్చి జనియించినవాఁడనో, నేఁడు సత్యభా
మామహిళావ్రతంబున సమంచితరీతిఁ బ్రతిగ్రహించితిఁ
గామితసిద్ధిదాయకుని ఖండితదుష్టనిశాటు సర్వమ
ర్త్యామరపూజితాంఘ్రి, నఖిలాఘువిదూరు, ననంతు నచ్యుతున్.

గర్గ—దేవీ? ఇకఁ బ్రాహ్మణులకు దక్షిణతాంబూలము లొసఁగ వచ్చునా?

సత్య—ఆర్యా! ముందు తులాభారము జరుపగూడదా?

గర్గ దానిని పిమ్మట జరిపెదను. నలినీవసంతకులారా! ముత్తైదువులకు బ్రాహ్మణులకు దక్షిణతాంబూలము లొసఁగుఁడు. [నారదుఁడు శ్రీకృష్ణుని సుమదామమునఁ బట్టుకొని యెడముగా నిలువ, నలినీవసంతకులు దక్షిణతాంబూలము లొసంగుదురు. బ్రాహ్మణులు దక్షిణం గొని తమతృప్తిని వెల్లడిఁ జేయుదురు.

బ్రాహ్మణులందరు లేచి నిలుచుందురు. సత్య కృష్ణునివంకే జూచుచుండును.

నార—భూసురులారా! ఉండుఁడు. తులాభారముఁ దిలకించి పొండు. దేవీ! ఇఁక దులాభారమున కుపక్రమింతుమా?

సత్య—సత్వర మట్లొనర్పుము.

గర్గ—మునీంద్రా! శ్రీకృష్ణునిం దోడి తెమ్ము.

నార—అట్లే దేవా! రమ్ము. (కృష్ణుం బూలదండలతోఁ బట్టి తెచ్చి తులలో గూర్చుండఁబెట్టి) దేవీ! ఇఁక నీ విభుని దూఁపఁగల పదార్థములఁ దెప్పింపుము.

సత్య—నలినీ! నావి యొక వారపుసొమ్ములఁ దెచ్చియుంటివే. వానిని త్రాసునందుంచుము వసంతకా! నీవు నలినికి సాయ మొనర్పుము. (నలినీ వసంతకులు సొమ్ములఁ దాసున వైవఁ ద్రాసు కదలకున్న) త్రాసు కదలనే లేదా? ఏమిది? నా మిగిలిన యారు వారపు నగలను దెచ్చివేయుఁడు. (అట్లొనర్చినను ద్రాసు కదల కున్న) ఏమిది? త్రాసు మోయరాని బరు విడినను జింతాకంత యేని కదలకున్నది. (త్రాసుఁ జూచి) వసంతకా! నీకీ త్రాసు సందేమైన లోప మగుపడుచున్నదా? చూచి చెప్పుము.

వసం—(ఇటు నటు త్రాసును బరికించి) ఇందేమియు దోషము నాకుఁ గనఁబడుట లేదు గాని యేదో మోసముమాత్ర మున్నది. లేనిచో నింత బరువు మానవమాత్రుఁ డుండునా? ఇంకను బ్రియత్నింపుము.

సత్య—అట్లు తప్పక యొనర్చెద. నలినీ! నీవు మఱల నేఁగి శ్యమంతక మణి యొసఁగిన బంగారము నంతయుఁ దెప్పించి వేయించుము. దానితోఁ ద్రాసు తప్పక కదలవలయు (అట్లొనర్చినను ఫలము లేకున్న) అక్కటా! ఇదేమిమాయ? మునీంద్రా! నామనో విభుండు నిక్కముగా నింత బరువున్నాడా?

నార — దేవీ! నాకుమాత్రి మేమి తెలియును? అతఁ డెంతబరువో యతనికె తెలియవలయు.

సత్య—సలిసీ! నాప్రాణేశుండు పరరాజులఁ గొట్టి తెచ్చి నాకిచ్చిన ధనమంతయు దెచ్చి త్రాసున వేయుము. ఇదేమో చిత్రముగా నున్నది. (అట్లొనర్చినను త్రాసు కదలకుంటగాంచి) అక్కటా! నాయింటనుండు ధనము నంతయు త్రాసునవైచితిని కాని తుల యించుకయేని కదలలేదు. ఇంక నేమి సేయుదు? ఇట్టి విపరీత మెందైనఁ గలదా?

క. చిరకాల పరిచయంబున
బరు వొక్కింతయును లేదు ప్రాణేశ్వరుఁ డం
చలుమల విడి దానం బిడఁ
గరముం బరువయ్యె నింకఁ గార్యం బెద్దియో?

కృష్ణు — సత్యా! ఏమూరకున్నావు? నీ యింటనుండు ధన మంతయు నిక్కువముగా నింతమాత్రమే యగునా?

సత్య—నాథా! నిక్కువముగా నాయింటనుండు ధనమంతయు నిదియ. ఇఁక జిల్లిగవ్వయేనియు లేదు.

కృష్ణు—సత్యా! అట్లయిన నేనీ నారదునకు బానిస గావలసిన దేనా? ఎంతపని చేసితివి?

ఉ. నాకడ మీా యనుగ్రమునన్ ధనరాసులు త్రివ్వి తండమై
చేకురియుండ మీా బరువు చేకురఁజేయుట దెంత యంచు హే
వాకము మీాఱ నీ వనిన పాటిగ నియ్యెడ జేయుచుండ, నా
కాకులపాటుఁగూర్ప నగునా? తగునా మగనాలి కీ గతుల్?

సత్య—ప్రాణప్రియా! మిమ్మొక్క జడదారినుండి ప్రతిగ్రహించు ప్రయత్నము నెన్నఁటికేని విరమింతునా? కొంచెమోపిక చిక్కఁబట్టుఁడు. (నారదునివైపు తిరిగి) మునీంద్రా! ధనముచే నలవిగాని యెడ, ధనేతరముచే నాహృదయేశుఁ దూచి కైకొన వచ్చుఁ గాదా

నార—దేవీ! సాధ్యమయిన నట్లే యొనర్పవచ్చును.

సత్య—నలినీ! మనమందిరమునఁగల ప్రతి పదార్థమును దెచ్చి తుల యం దుంచుము. (అట్లొనర్చినను బ్రయోజనము లేకున్న) మునీంద్రా! ఇం దేదో తంత్రమున్నది. లేకున్న నానాథుఁ డేమి? ఇంత విపరీతపు బరు వుండు టేమి?

నార—దేవీ! ఇంత బరువా? ఆభార మెవరి కెఱుక?

తే. గీ. అండపిండ వేధాండ సంహతుల నెల్ల
గుప్తగతి బొజ్జలోఁ నుంచుకొన్నయట్టి
తోయజాక్షునితోఁ దులఁదూఁపగలవె
ధనముల ధనేతరమ్ములఁ దరళనయన!

సత్య—మునీంద్రా! నన్నప్పుడు వ్రత మొనర్పఁ బురికొల్పి యిప్పు డీమాటాడఁ బాడియా! అప్పుడే యితఁ డింత బరువుండు నని చెప్పరాదా?

నార—దేవీ! నే జెప్పితినిగాని నీవుదానిఁ దెలిసికొన నైతివి. ఈ శ్రీ కృష్ణుండు మేటిమగండని యెంచితివి గాని ప్రకృతి స్వరూపుం డని యెఱుంగ వయితివి. దానికి నే నేమందును?

సత్య—నామనోహరుఁ దులదూప లేని సంభారము లేనిచో నీ యభీష్ట మగు వస్తువును గయికొని నానాథు నాకిచ్చిపొమ్ము. అతఁడు నీకేల? ఇదిగో నీ శ్యమంతక మణినిఁ గొమ్ము.

నార—దేవీ! నాకు శ్రీకృష్ణుఁ దులదూఁచినదియే వలయు. ఇతర ములు నా కుపేక్ష్యంబులు. నీవట్లు విలువ లేకున్న నీతని విపణివీధికిం గొంపోయి యెవరికైన నమ్మెద. నాబోటిభిక్షాటు నకు, దేశాటునకు నీ మహామహు భరింప శక్యమా?

సత్య—ఏమేమి? నాభర్తనంగడిఁ బెట్టి యమ్మెదవా? అక్కటా! నారదా! ఇదేమి పెద్దతనము? నీవు మామక శ్రేయస్కామి వనుకొంటినిగాని మత్సపత్నీహితైషివని తలఁపనైతి. మేఁక వన్నె పులివని యెఱుంగనయితిని. నిన్ను నమ్మి మోసపోయితిని.

చ. పతినొక పూజనీయగుణవార్ధికి దాన మొసంగి పుణ్యక
వ్రత మొనరింతు వేని ఫలవంతమగున్ భవదీయవాంఛితం
బతివరా! యటంచు ము న్పలికి యట్లొనరించిన యంత నన్ను నీ
వితమున ధాత్రిపుత్రి! విలపింపఁగఁ జేసెద వెట్టిన్యాయమో?

నార — కృష్ణా! ఈ మాటలతో నేమి లాభము? లెమ్ము. అంగడివీధి కేగుదము. (కృష్ణుడు లేవఁబోవుచో)

సత్య — ఉండుడు. (మంగళసూత్రము దక్క మిగిలిన నగలన్నిటిఁ దీసి తులయందు వయిచినను లాభము లేకున్న) నలినీవసంతకులారా! బ్రాహ్మణులారా! ఊరక చూచుచుండెద రేమి? మీ మీ నగల నాకొసఁగి త్రాసున వేయుడు. అట్లయినను నా నాథుఁడు నాకు దక్కునేమో. (నలిని నగలను వసంతకాములు పైవస్త్రములను దక్షిన తాంబూలములను వైవఁ ద్రాసు కదలకున్న) నాథా! (శ్రీకృష్ణునకు మోఁకరించి) నన్ను మీరే రక్షింపవలయు. తప్పును మన్నింప వలయు.

కృష్ణు — సత్యా! మనఃపూర్వకముగా నన్ను దాన మొనర్చి యిప్పుడిట్లాడిన నేమి ప్రయోజనము?

చ. అతివరో! నన్నుఁ దూఁచెడు ధనాఢ్యులు నీకడ లేకయున్న దు
ర్గతులకు లోనుగా నగుడుగావున యోజనఁ జేసి చేయు మీ
వ్రత మన నాలకింపక ప్రవర్తిలి యీ గతి నాడె దక్కఁటా!
గతజలసేతుబంధములు గావొకో కాముకకోటి యోజనల్?

సత్య — ప్రాణప్రియా? నా యజ్ఞానంబును క్షమించి నాకు మి మ్మా జడదారినుండి కొనుమార్గ ముపదేశింపుఁడు.

నార — కృష్ణా! నాయాన లేనిదే నీ వెవ్వరితో మాటాడ గూడదు సుమా! లెమ్ము. (కృష్ణుడు లేవ)

సత్య — నారదా! ఇదేమి యన్యాయము? నా నాథునితోడ మాటాడ నీయవా?

మ. అకలంకాత్ముఁడ వంచు నీ పసుపుఁ జేయఁబూనితింగాని నీ
వకటా! యింతటి మోసగాఁడవని స్వప్నావస్థయం దేని మా
మక చిత్తంబున నెంచియున్న యెడ నీ మార్గంబునన్ బ్రాణనా
యకు నీ బోంట్లకు దానము న్నలిపి సౌఖ్యంబెల్లఁ గోల్పోదునే ?

నారద—కృష్ణా! సత్యాదేవి నిన్ను మాకు దాన మొసర్చినది సత్యంబ యేని మా భృత్యుఁడవయి మా యభీష్ట కృత్యంబు లొనర్ప వలయు.

కృష్ణ—నారదా! అందులకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడ.

నారద—అట్లయిన నిటు రమ్ము (శ్రీకృష్ణుడు రా) అటు పొమ్ము (పోవ) ఇటురమ్ము (రా) కూర్చుండుము. (కూర్చుండ) లెమ్ము (లేవ) ఇదిగో నీమహతి గయికొమ్ము ఇదిగో కమండలువు. ఇందు మిన్నేటి జలమున్నది సుమీ! ఇదిగో నా కీశ్వరుఁ డిచ్చిన శార్దూలచర్మము. ఇదిగో యక్షమాల రా రమ్ము. (కృష్ణుఁడు వాని నందికొని వెంట రా)

క. సేవలఁ గొంటయె కాని
సేవించు టెఱుంగనట్టి శ్రీనాథుఁడె నా
సేవకుఁ డయ్యెను, హరి భ
క్తావళికి విధేయుఁడంట యనృత మ్మగునే?

కృష్ణా రమ్ము అంగడి వీధి కేఁగుదము.

[నారద కృష్ణులు నిష్క్రమింప]

సత్య—నారదా! నారదా! ఇట్టి యన్యాయము నీకుఁదగునా! నిల్వుము నిల్వుము.

[సత్య నిష్క్రమించును. నళిని వసంతకుఁడు బ్రాహ్మణులు వెంబడింతురు]

—:o:—

—♦ తృతీయరంగము ♦—

—:o:—

స్థలము—ద్వారకాపురి విపణిశ్రేణి.

[కృష్ణుని మెడలోఁ బూలదండఁ బట్టుకొని నారదుఁడు ముందు నడచు చుండును. బ్రాహ్మణాదులు వెంబడింతురు.]

నార—పౌరులారా! రండు, రండు. శ్రీకృష్ణునెత్తుధనమిచ్చి కొనుడు. ఇతఁడు భక్తులకు సులభ సాధ్యుఁడు. వెనుదీయకుడు.

సీ. నీలాంబువాహసన్నిభశరీరుం డయ్యుఁ
దీవ్రాఘతిమిరప్రదీపుఁ డితఁడు
సత్యాకటాక్షవీక్షణ బంధితుం డయ్యు
ధీరాతిధీరదుర్వారుఁ డితఁడు
ఆభీరికామానహరణలోలుం డయ్యు
సర్వ సంపూజార్హ చరితుఁ డితఁడు
మర్త్యజన ప్రతిమాన విగ్రహుఁ డయ్యు
దేవావనీ దేవదేవుఁ డితఁడు

తే. గీ. ధారుణీరాజ్యభారవిదూరుఁ డయ్యు
రాజరాజప్రపంచ సామ్రాజ్యుఁ డితఁడు
కనుక నైశంబ శ్రీకృష్ణుఁ గొనఁగ మీరు
రండు రం డిట్టితఱి వేఱు రాదు రాదు.

ఏమి! మీ రెవ్వరును గొనలేరా? కృష్ణా! అదిగో సత్యభామ యిటు వచ్చుచున్నది. రమ్మింక నొకవీధి కేగుదము.

[నిష్క్రమింప, సత్యభామ నళినీ సమేతయై దుఃఖాక్రాంతయై గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశించును.]

సత్య—అక్కటా! నా నాథుని నారదుఁ డింకొక వీధికిం గొంపోయె. ఏమిసేయుదును? ఎంతకాలమిట్లు వెన్నాడుదు? ఏలాటి

దుష్కృహార్థమున నా యారివేరంపుఁ దపసిబోధనకుఁ జెవి యొగ్గితినో గదా!

నలి—దేవీ! ఇంతయు నా కలహాశనుని కుతంత్రమే యగు.

సత్య—నెచ్చెలీ! అవును. కాని యీ యెడ దప్పించుకొను మార్గ మెయ్యదియో దెలియకున్నది. కాలము జరుగుకొలది నా బంధువర్గ మీవార్త విని నన్ను నిందింపవచ్చు నని భయము పొత్తు చున్నది అక్కటా! వారి కేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తు.

సీ. దేవకీ వసుదేవులే వచ్చి మా పుత్రు
నేమిచేసితివన్న నే మనుదును?
బలరామ సాత్యకు ల్వచ్చి మా సోదరు
నెందుఁ ద్రోలితి వన్న నే మనుదును?
జాంబవత్యాదులు చనుదెంచి మా భర్త
నేటి కిచ్చితి వన్న నే మనుదును?
మదన సాంబాదులు నెదురేఁగి మా తండ్రి
నెచటి కంపితివన్న నే మనుదును?

ఆ. వె. యాదవు లరుదెంచి మా దేవదేవుని
నెట్లొసగితి వన్న నే మనుదును!
నేమి పల్కుదాన నేమి సల్పెదుదాన
నెట్లు మనెదుదాన నింకపైన

నలి—దేవీ! సమాశ్వసిల్లుము. నీ ప్రాణేశ్వరుఁ గలిసికొందము. రమ్ము. తర్వాత నంతయుఁ జక్కబడును.

సత్య—అట్లే యగుఁగాక! రమ్ము. శ్రీకృష్ణు వెన్నాడుదము.

(నిష్క్రమింప)

నార—(మరలఁ గృష్ణుని దోడ్తెచ్చి) పౌరులారా! రండు. రండు. ఈతని మాహాత్మ్యమును వినుఁడు.

సీ. ఇతనిపాదమె సుండీ పతితజనావన
సారభాగీరథీజన్మభూమి

ఇతనివక్షమె సుఁడీ యిందిరా సుందరీ
మానిత కేళికామందిరంబు
ఇతని చక్రిమె సుఁడీ పృథుల దోర్వీర్యాగ
ర్వాంధదైత్యానేక పాంకుశంబు
ఇతనిహస్తమె సుఁడీ ఋజుమార్గ సంచార
సంరక్షణాసక్త సాధనంబు

తే. గీ. ఇతని దర్శనమే సుఁడీ శ్రితవితాన
జపతపోవ్రతపాదప సత్ఫలంబు
కాన నీతని గొన ననుమాన మేది?
ధనములను దెచ్చి తులఁ దూచి కొనుఁడు కొనుఁడు.

కృష్ణా! ఇంతెవ్వరును గొనువారు లేరు. మఱియుసత్యాదేవి కూడ నిటు వచ్చుచున్నది. రమ్మింకొకవీధి కేఁగుదము.

[నిష్క్రమింప సత్యభామ దుఃఖార్తయై ప్రవేశించి]

సత్య—అక్కటా! మఱి నా మనోహరు నాకంటి కగపడకుండ జేసె. అక్కటా! కుడిచి కూర్చుండక యీ వ్రతమున కేల పూనితిని? ఎట్లు ప్రాణేశుఁ బాసి జీవింతు! ఎట్లితని నారదు బారినుండి రక్షింతు? ఎట్లు మఱల నారదుఁ గలిసికొందు?

(జాంబవతీ మిత్రవిందలకు మార్గముఁ జూపించుచు వసంతకుఁడు సత్య కెదురుగా వచ్చును.)

వసం—దేవేరులారా! అదుగో సత్యభామ మీ మగని దాన మొనర్చి పొగలు చున్నది.

సత్య—అక్కటా! అదుగో నా సపత్నులు వచ్చుచున్నారు. వార లేమందురో? వారి కేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తు? అయ్యో! ఎంత తెలివిమాలినకార్య మొనర్చితిని!

జాంబ—(సత్యను జూసి) సత్యభామాదేవీ! ఈ వసంతకుని మాట నిజమేగదా! చేతులారఁ బ్రాణేశ్వరు నొరున కెట్లుదాన మొనర్చితివమ్మా?

మ. పౌలతుల్ పూర్వము ప్రాణనాథుప్రణయంబుం గోరరో? కోరి నో
ములనున్నోమరో? నోమి దానములచే భూదేవులం దన్పరో?
జలజాతేక్షణ! వార లేరయిన నీ చందానం బ్రాణేశు, న
న్యులకున్ దాన మొసంగినారటె? వ్రతోద్యోగానురాగాత్మలై.

ఏమయిన నాతని దాన మొనర్పనేల?

ఉ. ఆ కలహాశనుండు వనజాసన! నీకుం బ్రతీక్ష్యుం డైనచో
నీకయి కృష్ణుడిచ్చిన మణీకనకాంబర వస్తువాహనా
నీకము భక్తిమై నిడి గణించిన నొప్పుగుగాని నీకునున్
మాకును బ్రాణనాథుఁడగు మాధవు నిచ్చుట దెట్టి న్యాయమే?

జాంబ — బెల్లముగొట్టిన రాయివలె నూరకుండెదవేమి? నీ వెవ్వతెవని శ్రీకృష్ణు నారదునకు దాన మొసఁగితివి? నీ కట్లొనర్ప నధికార మెవ్వ రిచ్చిరి?

సీ. కనిపెంచి పెద్దఁజేసిన తల్లిదండ్రులు
దేవకియును వసుదేవుఁ డుండ
అనయంబు వెన్నంటుకొని కొల్చు సోదరుల్
హలధారణుండు సాత్యకియు నుండఁ
పతియె దైవంబని సతతంబుఁ బూజించు
పట్టమహిషి భీష్మపట్టియుండ
నినుఁబోలె వాసుదేవుని చెట్టఁబట్టిన
సరసిజనేత్రి లెందఱొ యుండ

తే. జనకులాలనమున ననుదిన వృద్ధిని
గనెడు మన్మథాది తనయు లుండ
కృష్ణుపట్ల నీకు నెటువంటి యధికార
మున్నదంచు దాన మొసఁగినావె.

మిత్రి — స్వార్థలాభంబు వాంఛించి నీతోడ మమ్మందర నన్యాయము మొనర్చితివి.

వసం — ఈ తప్పునకు నిన్నెవ్వ రొయునర్చినను దోషము లేదు. నా ప్రాణ
మిత్రునకు నాకు నెడబాటు గల్పించితివి.

సత్య — సపత్నులారా! మీచేత నే నిన్నిమాటల బడవలసియుండ,
నావ్రాఁత నెవ్వరు తప్పింపగలరు? ప్రేమాంధనై యా కపట
మునీంద్రు మోస మెఱుఁగలేక యతఁ డుపదేశించిన వ్రత
మొనర్చి నా ప్రాణంబునకుఁ బ్రాణ మగు నందకుమారుఁ
గోల్పోతి. మొదలునకే మోసముఁ దెచ్చుకొంటి నా యజ్ఞా
నముం గనుఁగొంటి. ఇంక —

ఉ. ఐనది యైనదేమొ యిటు లాఱడి సేయుట లుజ్జగించి, యిం
కైనను బ్రాణనాయకుని హాటక గర్భతనూజునుండి చం
ద్రాననలార! యేగతిఁ గ్రియం బిడి కైకొన సాధ్యమౌనొ మీ
రానతి యిచ్చి నా కతి దయాపరతం బతిభిక్ష బెట్టుఁడీ! 15

జాంబ — అట్లే యొనర్చెదము, రమ్ము. ఆ నారదుఁ గలిసికొందము.
(నిష్క్రమింతురు.)

[నారదుడు శ్రీకృష్ణునితో బ్రవేశింప యాదవులు చూడవత్తురు.]

నార — యాదవులారా! రండు కొనుఁడు. మీ యదుకుల సార్వభౌముని

సీ. కొలిచెడువారికిఁ గొంగుబంగారంబు
పతనవిహ్వలులకుఁ బట్టుగొమ్మ
చేమోడ్పువారికిఁ జేతి చింతామణి
అలసినవారికి నిలువనీడ
మ్రొక్కెడువారికి ముంగిటిపెన్నిధి
పిలిచెడువారికిఁ బెరటిసురభి
తపియించువారికిఁ ద్రావంగ నమృతంబు
అర్థించువారికి నమరతరువు

ఆ. వె. వాసుదేవు డంచుఁ బద్మగర్భాదులు
నిత్య మితని పాదనీరజములఁ
గొల్చుచుందురుగానఁ గొనఁగ వెన్దియక
ధనముఁ దెచ్చిపోసికొనుఁడు కొనుఁడు.

ఏమీ కొనరా? అట్లయిన నీతని నింకొక పురమునకు గొంపో
యెద. అచ్చట కన్నుల కద్దుకొని కొనియెదరు. రా! కృష్ణా
రమ్ము. (పోఁబోవ)

యాదవులు—ఒరే! యీ జడదారి మన కృష్ణమూర్తిని మనకు లేకుండ
నెక్కడికో కొనిపోవునఁట! ఊరక చూచెద రేమి? కొట్టుఁడు
కొట్టుఁడు. (పైఁబడ)

నార—దేవా! నన్ను వీరిబారినుండి రక్షింపవలయు.

కృష్ణ—యాదవులారా! ఏమీ యాగడము! నా యనుమతమ్మున
నా యర్ధాంగిచే నన్ను దానముగా గ్రహించిన యీ దేవర్షి
చంద్రునా, మీరు గొట్టనెంచితిరి? ఈ దుండగమునకు నా పై
ప్రేమచేతఁ బాల్పడితిరి గాన మిమ్ము క్షమించితి. పొండు.

యాదవులు—చిత్తము దేవా! క్షమింపుము. [నిష్క్రమింతురు.]

నార—దేవా! సత్యభామ వచ్చుచున్నది. ఆగర్వాంధకైన పరాభవంబు
చాలును. ఇంక విమోచన మార్గమును నుడువు మనియెదరా?

కృష్ణ - నారదా! అట్లేకానిమ్ము.

(జాంబవతీ మిత్రవిందా సమేతయై సత్య పాడుచు ప్రవేశించును.)

జాంబ—నారదమునీంద్రా! ఈ యమాయకురాలి వంచించి మా
నాథుని దానము పట్టితివా?

చ. చదివితి నీవు సాంగముగ శాస్త్ర సముచ్చయ మెల్లనైన నీ
యదనునఁ దల్లిదండ్రులు నజాత్మజు నీయఁ బ్రతిగ్రహింపఁగా
నొదవునుగాని వే సతుల నొక్కతెయై చపలాత్మయైన యి
మ్మదవతి దాన మియ్య నిటు మాధవుఁ గైకొననీకుఁ బాడియే?

నార — దేవీ! ధర్మము విషయము నన్నడుగకుము. శ్రీకృష్ణుఁ డంగీకరించె. సత్యాదేవి యొసంగె. నేను గ్రహించితి. ఇతర విషయముల మీా పాణేశ్వరునే యడుగుము.

జాంబ—(శ్రీకృష్ణునివంకఁ దిరిగి) ప్రాణేశా! మీారెట్టు లీదానమున కీయకొంటిరి?

చ పడఁతుల నెందఱెందరినొ పాణి గ్రహించినవాఁడ వయ్యు ని
న్నొడగుఁదనాన నొక్క యాలివేఁడి ప్రదాన మొనర్ప వేడ నీ
వకునుపున లాతిభార్యల శుభంబు దలంపక వల్లెయంచు నీ
వొడఁబడెఁ బ్రాణనాథ! తగునో తగదో యని చింత సేయవే?

సత్య—(కృష్ణుని పాదములపైఁబడి) మనోహరా! నే దెలివి లేక మిమ్ము దానమొనర్చిన మన ఋణానుబంధ మింతతోఁ దెగెనాయేమి? మాఱు పలుకరాదా?

చ. కటకట! ప్రాణనాథ! యిది కర్జమె? నిర్జరమౌనిఁగూడి య
క్కటికము మానఁ ద్వత్ప్రియకాంక్ష వ్రతం బొనరించినట్టి న
న్నిటువలె నొంచి మౌనము వహించి చరించు తలంపుమాని యిం
తలనయినన్ దయామతిని దావక ముక్తిపథంబుఁ జూపుమా. 22

నాథా! నీ శరణుఁ జొచ్చితిని. నేను నా కన్నుల పొరలూడె. నాయజ్ఞానంబు గ్రహించితిని. నా కింక మిమ్ము దాస్యవిముక్తుఁ జేయుమార్గ ముపదేశింపుఁడు.

నార—కృష్ణా! ఇంక నీవు మాటాడవచ్చును. వలసిన ప్రత్యుత్తరమిమ్ము.

కృష్ణు—సత్యా! నారదునే యడుగుము. అతఁడే నీకుఁ దోవఁజూపును.

సత్య—మునీంద్రా! ఇంకనైన నన్ను వేదించుట మాని రక్షింపుము.

జాంబ—మునీంద్రా! మీారు మా ధనకనకవస్తువాహనాదులఁ దూచిఁ కైకొని నాథు వదలుఁడు.

నారద—చేడెలారా! ఇంకను శ్రీకృష్ణు ధనముతో ధనేతరముతోఁ
 దూచికొన నెంచెదరా?

ఉ. ఈకమలాయతేక్షణు సహీనమహత్త్వ మెఱుంగలేక, యీ
 వీక ధనంబుచేత మణిబృందముచేత విభూషణాళిచే
 నో కమలాక్షులార! కొననూహయొనర్చెద రయ్యో! శౌరి భ
 క్త్యైకవశంగతుం డనుచు నింతటనైన నిజం బెఱుంగుడీ. 23

భక్తిప్రభావం బెఱుంగక, భక్తజనావన బద్ధకంకణుండైన యాపరమాత్మయే కృష్ణావతార మెత్తెనని రూఢిగ నమ్మక, మీరిట్లు వగబొగులుచున్నారు. ఈతఁడు భక్తులకు దక్క నితరులకు సులభసాధ్యుఁడా! వారల స్వవశులఁ జేసికొని వారికి వశుఁడై యనారతము సంచార మొనర్చుచుండు. ఇతని లోఁబరచుకొనఁ దలచువారలకు భక్తియె వశ్యౌషధము.

సీ. సర్వేశ్వరుం డగు శౌరిఁ గింకరు సేయు
  ధన మున్నదే భక్తిధనము గాక?
 సర్వోపగతుఁడగు చక్రి బంధించెడు
  బల మున్నదే భక్తిబలము గాక?
 సర్వభోక్తను జలజాతాక్షుఁ దనియించు
  ఫల మున్నదే భక్తిఫలము గాక?
 సర్వజ్ఞుఁడైన కేశవుని మెప్పించెడు
  విద్య యున్నదె భక్తి విద్య గాక?

తే. సర్వవరదుఁడైన శార్ఙ్గిఁ సన్నిధిఁ జేర్చు
 పథము గలదె భక్తిపథము గాక?
 కాన నితఁడు భక్తిగలవారలకె కాని
 పరుల కగ్గమగునె? పడఁతులార!

సత్య—(స్వగ) అక్కటా! అంధురాలనై ప్రాణేశుమాహాత్మ్య మెఱుం
 గక తప్పు త్రోవ నడుచుచుంటి. నేటికి యథార్థ్యంబు గోచర
 మయ్యె. రుక్మిణీమార్గమే సన్మార్గమయ్యె.

నార—కాంతలారా! భక్తులెవరైన నొక తృణము వైచినను నీ మహానుభావుని తులను దూఁప సాధ్యమగు. అట్టివారిని నెమకి ప్రార్థించి తోడి తేవలయు.

సత్య—(ఆతురతతో) మునీంద్రా! అట్టివార లెవ్వరైనఁ గలరా?

నార—బేలా! అందులకు సందియమా? భక్తులే లేకున్న నీలోకము పాడుగదా!

సత్య—అట్టి మహాత్ము లెచ్చోట నున్నారు?

నార—ఎచ్చటనో యన నేల? ఈ పురముననే యున్నారు.

సత్య—వా రెవరో తెలియఁజేయుఁడు. పాదములఁ బట్టి ప్రార్థించి తెచ్చెదను.

నార—నిక్కముగా నట్లొనర్చెదవా?

సత్య—అందులకు సందియమా? చెప్పి చూడుఁడు.

నార—నేఁ జెప్పినంత నీవు మాట తప్పక యట్లొనర్తువుగదా!

సత్య—మునీంద్రా! నామాటయం దింత యవిశ్వాసమేల? వా రెవరో తెల్పుడు.

నార—నీ...నీ...నీ...నీ...సపత్ని రుక్మిణీదేవియే.

సత్య—అక్కటా! ఇది నిక్కమా? హాస్యమా?

నార—దేవీ! ఇది హాస్యమునకు సమయమా? ఆ భక్తురా లొక తృణముఁ దెచ్చివైచినను శ్రీకృష్ణుండు తులఁదూఁగును. నా మాట నమ్మకున్న నీభర్తనే యడుగుము.

సత్య—ప్రాణేశా! ఇది యథార్థమే యగునా? లేక యీ జగడాల చీలియును, మీరును గలిసి నన్నుఁ బరిభవింపఁ బన్నిన పన్నాగమా? (పాదములపైఁబడి)

శా. నీ మాహాత్మ్య మొకింతయుంగనక యంధీభూతచేతస్కనై
సామాన్యుంబలె నెంచి చేసినది దోషం బంచుఁ గన్గొంటి నేఁ
డామూలాగ్రము గర్వ మెల్ల మటుమాయంబయ్యె గోపాలకృ
ష్ణా! మన్నింపుము నీదు సత్య నికనైనన్ సానురాగంబుగాన్.

కృష్ణ—సత్యా! లెమ్ము. నారదుఁ డాడినది వాస్తవంబ. భక్తి లేక ధనమిచ్చికాని ధాన్యమిచ్చికాని వస్త్రవాహనాదు లొసఁగికాని గుడులు గోపురములు కట్టించిగాని నన్ను వశపరచుకొనుట కల లోనివార్త. భక్తితోఁ బత్రమైనను, ఫలమైనను, దోయమైనను బుష్పమైనను సెవ రొసంగుదురో వారికి నే దాసుఁడనై వర్తించెద. ఇదియే భక్తిమాహాత్మ్యము. ఇంకఁ గర్తవ్య మొనర్చి ననుఁ గైకొనుము.

ఉ. నారదుఁ డాడినట్టి వచనమ్ము యదార్థముగాన, రుక్మిణీ
సారసపత్త్రనేత్రి సరసం జని నీవిటఁ బుణ్యకవ్రతే
చ్ఛారతిఁ జేసినట్టి యవిచార్యపుఁ గార్యముఁ దెల్పి లెమ్ము, చే
కూరును నీ యభీష్ట, మొనగూడును మోదము భక్తకోటికిన్. 26

సత్య—అక్కటా! నాథా! నా సపత్నినే బోయివేడుకొనుమని యెదరా? ఇంత తెలివితక్కువపని సల్పి యే మొగముతో నా కాంత దండ కేగుదును? మీ కేల యింత పక్షపాతము? నా గర్వాపహారణమునకై న న్నిట్లు విషమపరీక్ష చేయఁజెల్లునా?

మ. భువిపై నా చరితంబు లెల్లరకు నవ్వుంబాటుగాఁ జేసియున్
భవదీయప్రణయంబు నా కిటులు దుష్ప్రాపంబు గావించియున్
లవమైనన్ మదిలోనఁ దృప్తిని గనన్లేక యీ వైఖరిన్
సవతి న్వేఁడగ బంచెదే? మురహరీ? సాధించుటల్ చాలదే?

నార—కృష్ణా! రమ్ము. చెప్పవలసినదేమో చెప్పితిమి నిన్ను వలచిన దైన నీవు బోధించునట్లొనర్చి నిన్నుఁ బరిగ్రహించును మనము స్నానమండపమున కేగుదమురమ్ము. (కృష్ణ నార-నిష్క్రమింప)

సత్య—నాథా! పోయెదరా! నేను రుక్మిణిని వేడుట తప్పదా?

జాంబ—సాత్రాజితీ! నీవొనర్చిన యవివేకపుఁ గార్యమునకుఁ దోడు కుశంకలు గూడనా? రమ్ము.

మిత్ర—కాల మెప్పుడు నొకటేగతిగ నుండు ననుకొంటివా? మున్నుఁ బారిజాతాపహరణమున నీకు విజయమయ్యె. నేఁడు పుణ్యకవ్రత విషయంబున మా నెచ్చెలికి జయముగా నున్నది. జయాపజయంబులు కావడికుండలు. ఇందులకుఁ జింతింపక రుక్మిణి కడకు బోవుదము రమ్ము.

సత్య—సపత్నులారా! మీరే రుక్మిణికడఁ కేఁగి నాకు మాటు ప్రార్థించి తోడి తెండు.

జాంబ—మగనిని జేతులార దానమిచ్చిన దానవు నీ వుండ నా గొడవ మాకేల? మఱియు దానివలన మా కగు లాభమేమి?

ఆ. వె నేటిదాక శౌరి నీయింట నుండిన
నేఁడు మొదలు మానితోడ నున్న
మాకు నయమె యగుట మా కేమి పట్టెను
భీష్మపుత్రిఁ బోయి పిలిచిరాఁగ? 28

మిత్ర—సాత్రాజితీ! కార్యముపట్ల నిట్లు గర్వించుట తగునా? ప్రాణేశ్వరుఁడు నిన్ను గదా పోయి రుక్మిణిం బిలిచిరమ్మనియె? రమ్ము. వచ్చెదవా లేక మమ్ము పొమ్మందువా?—

సత్య—అక్కటా! ఎట్టి దురవస్థ వాటిల్లె?

చ. పడఁతిరొ నా గృహంబునకు వచ్చి ననుం బరితృప్తిఁ జేయుమం
చడుగులఁబట్టి వేడుకొనినప్పుడు పొమ్మని తూలనాడి, యీ
మొదల విదర్భరాజసుత యింటికి సిగ్గును వీడిపోయి యే
వడిఁ బతిభిక్షఁ బెట్టుమని ప్రార్థనఁ జేసెదుదాననో కదా. 29

ఒకవేళ నేను గర్వము విసర్జించి పోయి రుక్మిణీదేవిని వేడుకొందునుగాక! ఆ తన్వి నన్నుఁ జక్కఁగా సన్మానించునో లేక

జరిగిన విషయములఁ దలపోసి నన్నెత్తిపొడుచునో—పతిత సర్వతోలఘు వందురు గదా!

జాంబ—సాత్రాజితీ! రుక్మిణీదేవి శాంతమూర్తి. కృపావిస్తారవారాశి. పావన చరిత. పతివ్రతాశిరోమణి. దీనరక్షణకళాపారీణ. అక్కె న్నటికిని దూలనాడదు. రమ్మా.

సత్య—అక్కా వచ్చెద. ఇంకను నాకీ గర్వ మెందులకు? రండు.

(నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

—◆ చతుర్థరంగము ◆—

స్థలము: రుక్మిణీదేవి శుద్ధాంతము-తులసీవనము.

(రుక్మిణి సుస్నాతయై పట్టువస్త్రంబుదాల్చి తులసీవృక్షమునకు బూజ యొనర్చు చుండును. జాంబవతీ మిత్రవిందలు ప్రవేశించి)

జాంబ—దేవీ! సాత్రాజితి నీ యింటికి వచ్చుచున్నది.

రుక్మి—నెచ్చెలీ! నీవేమైన బొరపడితివా యేమి? సత్యభామ యేమి, నా యింటికి వచ్చు టేమి?

మిత్రి—కార్యము కలిగినది. వచ్చుచున్నది. అదిగో.

(సత్యభామ ప్రవేశించును.)

రుక్మి—(స్వగ) వీరి మాటలు నిక్కువమయ్యె. (ప్రకా)

ఉ. ఏమిది సత్యభామ! యిటు లేటికి మంగళసూత్రశేషవై
మామకమందిరంబున కమందగతిం జనుదెంచినావు? ని
న్నా మధుసూదనుండు విడనాడి చరించెనొ? లేక నీ పయిం
జేముడిఁ బాసెనో? తెలిపి వేగమె నామది భీతిఁ బాపుమా!

సత్య—(నమస్కరించి) అక్కా! ఏమని చెప్పుదును? నేను మీయెడ బూర్వమొనర్చిన యపచారముల నన్నింటిని మనస్ఫూర్తిగా మన్నించి నాకీ యాపత్కాలమున దోడ్పడవలయును.

రుక్మి—సత్యా! నీవు నాకేమియు నపచారము లొనర్పలేదు. కాన నేను క్షమించుట కేమియులేదు. నీకు గలిగిన విపత్తెట్టిదో తెల్పుము. సాయము నాచే నగునేని తప్పక యొనర్చెద.

సత్య—అక్కా! నేనొనర్చిన తెలివిమాలినపనిని జెప్పుటకునాకునోరాడ కున్నది. నెచ్చెలులారా! మీరు నాపైదయయుంచి తెలుపుడు.

జాంబ—సత్యా! ఇంకను గొంత యాభిజాత్యమా?

మిత్ర—సత్యా! చేసినపాపము చెప్పిన నించుక పోవునేమో నీవే చెప్పుము.

సత్య—అక్కా! నిన్న నారదమునీంద్రుఁడు నాకడ కేగుదెంచి ప్రాణేశ్వరు పూర్ణానురాగంబు సంపాదింప నాకుఁ బుణ్యకవ్రత ముపదేశించె. నేఁడు ప్రాతఃకాలమున నా వ్రత మాచరించి తద్విధానుసారంబుగ మన ప్రాణేశ్వరు నా మునీంద్రునకు దాన మిచ్చితి.

రుక్మి—అక్కటా! చెల్లా! మగువలకు మగనితోడి బ్రతుకె మంగళంబని ప్రాజ్ఞులు పల్కుచుండ భర్తృప్రదాన మిచ్చు వ్రత మొక వ్రతమా? మనపుణ్యపరిపాకంబున లభించిన మాధవుని దాన మియ్య నీ కెట్లు మనసొప్పె? అతఁడు మననాథుఁడు మాత్రమే గాక జగన్నాథుఁడుగదా! మఱియు నతఁడు సర్వకాముఁడే! అతని దాన మిచ్చిన చేకూరు కామ్య మెద్ది?

క. సురమర్త్యయక్షకిన్నర
గరుడ ప్రముఖులకు సర్వకాముఁడ నగు శ్రీ
వరు నొరున కొసఁగి నీ వే
కరణి మనోభీష్ట మందఁ గాంక్షించితివో? 31

సత్య—అక్కా! నా వెఱఁగుదనంబు నే నిప్పు డిప్పుడు గ్రహించుచున్నాను. నారదుఁడు తనకు నాథుని బరువు ద్రవ్యముఁ గాని, ద్రవ్యేతరముఁ గాని యిచ్చి మఱల గ్రహింపవచ్చు నన, నిశ్చింతమై నాదానంబునకుఁ గడంగితిని. అట్లొనర్పఁ దులయం దేమి వైచినను నాథుని తూఁపలేకపోయె.

రుక్మి—అయ్యో, సత్యా! మననాథుఁడు విశ్వరూపుఁడు. అతని తూఁచు పదార్థ మొండైనఁ గలదా? ఇన్నాళ్లతని నెఱిఁగియుఁ నతని మనుజమాత్రుం డని యెట్లు నమ్మితివి? చూచుటకుఁ గన్నులును, వినుటకు వీనులును, గ్రహించుటకు మనంబును లభించియు నయ్యవి వ్యర్థ మయ్యెనా?

సీ. పూతనాసురను విఘాతంబు గావించె
శకటాసురుని జీవవికలుఁ జేసె
గోవర్ధనం బెత్తి గోపతి భంగించె,
ధేనుకాసురు గత ప్రాణుఁ జేసె
వ్యోమకాసురు సురధామంబునకుఁ బంపెఁ
గంసనృశంసుని గసిమసంగెఁ
గాళీయఫణిఫణాగ్రములఁ దాండవ మాడె
శిశుపాలదుర్జాతుశిరముఁ ద్రుంచె

ఆ వె. శిష్టజనులఁ బ్రోచె దుష్టుల ఖండించె
ధర్మమును నిలిపె నధర్మ మడఁచె
మన తపఃఫలంబు మన పెన్నిధానంబు
మనవిభుండు మనుజమాత్రుఁడమ్మ!

మత్స్యకూర్మాద్యవతారముల నెత్తి లోకత్రాణ మొనర్చిన మహనీయచరిత్రుఁడు మన మనోనాథుఁడైన నందనందనుఁడుగాక యన్యుఁడా?

సత్య — అక్కా! ఇన్నినాళ్ళు శ్రీకృష్ణు నర్ధాంగినయ్యుఁ దీర్థంబుననుండు మీనంబునకుఁ దీర్థమాహాత్మ్యముఁ దెలియనట్టు లంధఃపరిక్రియ గాలముఁ బుచ్చుచుంటి, ఈపుణ్యకవ్రతవ్యాజంబున యాథార్థ్యంబును గంటి, ఇప్పుడు నారదమునీంద్రుండు శ్రీకృష్ణుని దూఁచుటకు నిన్నుం దోడి తెమ్మనియె. నీవు మావెంట దానమండపమున కరిగి ప్రాణేశ్వరు నారదదాస్యవిముక్తుఁ జేయుము.

జాంబ — సత్యా! మారుక్మిణి పిన్ననాఁడు తలిదండ్రులు పెట్టిన సొమ్ము దప్ప మగని సొమ్మొక్క పిన్నకాసైన నెఱుఁగదుగదా! ఆ మహామహు దేనితోఁ దూపఁగలదే?

సత్య — నెచ్చెలులారా! మీరు ప్రాణేశ్వరుని, మునీంద్రుని వాక్యము లాలించియు, నిట్లాడనగునా? ఈవైదర్భికడ భక్తిధనమేయుండ

వేఱుధన మేల? శ్రీకృష్ణుడు భక్త్యేకవశంగతుడు గదా ?
మఱియు —

మ. ననుఁ నీ నారదమౌనినుండి విలుచన్ గాంక్షించువారేని చ
య్యన వైదర్భిని దోడి తెమ్మిచటికిం చాత్మేశ్వరుండానతి
చ్చెను గానం గరుణార్ద్రచిత్తవగుచున్ శీఘ్రంబుగాఁ బైనపై
మనప్రాణేశ్వరుఁ గృష్ణుఁ జూచికొన రమ్మా మానినీరత్నమా !

రుక్మి—సోదరీ ! ప్రాణేశుఁ డానతిచ్చిన నే వెనుదీయుదునా? అక్కఁ
బోవుదము రండు.

సత్య—అక్కా ! పోవుదముగాని దేనితో శ్రీకృష్ణునిఁ దులనుసాచెదవు?

రుక్మి—చెలా ! దేనితో నన నేల? భక్తియొండుండవలయుఁగాని దేనిచే
నైన నీకార్యమును సాధింపఁగూడదా? ఐన హరిసమారాధ
నకుఁ బ్రధానము తులసీదళ మని పెద్ద లందురు. దీని నొక
దానిఁ గొని శ్రీకృష్ణునికడ కేగుదము.

సత్య—అక్కా ! ఈ తులసి కంత ప్రభావమున్నదా ?

రుక్మి—నెచ్చెలులారా ! తులసీమాహాత్మ్యము వర్ణనాతీత మని మీ
రెఱుంగరా ! ఈతులసి విష్ణుప్రియ. ఈ తులసీపూజనంబు భక్తి
సాధనములలో నుత్తమోత్తమంబు. కావున మానబోంట్లు కవశ్య
మాచరణీయంబు.

సీ. తులసీమహీజంబు విలసిల్లు స్థలమున
సిరియును వాణియు వఱలుచుండు
తులసిచెట్టున కొక్క కలశంబు జలమిడఁ
బాపౌఘములు పటాపంచ లగును
తులసీదళంబు నొడల ధరియించిన
కరతలామలకమౌఁ బరమపదము
తులసివృక్షమును బూజలచేతఁ దన్పినఁ
బుణ్యంబు లెల్లను బొంది గాంచు

తే. గీ. హరిసమారాధనకు వసుంధరను దులసి
కంటె మించినవస్తు వొక్కటియు లేదఁ
టంచు బుధులాడుచుందు రో యతివలార!
తులసియే తగు మాధవుఁ దులను మాచ.

సత్య—అక్కా! నీ యుపదేశప్రకార మింక హరిపూజనముంబోలెఁ దులసీ పూజనమును నిత్య మొనర్చెద.

జాంబ—దేవీ! మాకును సత్యాదేవివ్రత మూలంబున నజ్ఞానంబు ధ్వంసమయ్యె. మేమును నట్లే యొనర్చెదము.

మిత్ర—ఇంక! నీ చరిత్ర మార్గదర్శకముగా సర్వదా మెలంగి కృతార్థ చరితుల మయ్యెదము.

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! మీ మాటలు నా కెంతయు సంతసము జేకూర్చె. ఇంకఁ దులసిదళ మొకటేఁ గోసికొని దానమంటపమున కేగుదము.

(హారతి యెత్తి తులసి చెట్టు మూడుమారులు ప్రదక్షిణ మొనర్చి యొక తులసీ దళమును గోసి పళ్లెరమునందుంచి రుక్మిణి సపత్నులతోఁ గలసి నిష్క్రమించును.)

—♦ పం చ మ రం గ ము ♦—

—:o:—

స్థలము: దానమంటపము – తులాభారము
(శ్రీకృష్ణుండు తులలోఁ గూర్చుండియుండును నారదుఁడు వెంబడి నిల్చియుండును
వసంతకుఁడు నలిని చేతోఁ క ప్రక్కనిలిచి యుందురు)

నార—దేవా! మాతలిచేఁ బారిజాతవిటపంబును దివిష్టపంబునకుఁ
బంపించితి ఇంకఁ దులాభారమే మిగిలియున్నది.

కృష్ణు—వసంతకా! రుక్మిణి యింకను రాలేదా?

వసం—వయస్యా! అదిగో వచ్చుచున్నది. ఒక పళ్ళెరమునఁ దులసిం
దెచ్చుచున్నది.

కృష్ణు—ఓహో! నారదా! చూచితివా? తులసీదళమును దెచ్చు
చున్నదఁట!

నార—దేవా! అదియేగదా గావలసిన పదార్థము. తులసికంటె
మీకుఁ బ్రియమైన వస్తువున్నదా?

[రుక్మిణీదేవి తులసిదళమును బళ్ళెరమున నుంచుకొని సత్యా జాంబవతీ మిత్రవిందా
సమేతయై ప్రవేశించును.]

రుక్మి—మునీంద్రా! మా చెల్లెలు సత్య నుడివినది నిజమేనా?

నార—విదర్భ రాజపుత్రీ! అవును.

సీ. పతిపూర్ణరాగంబుఁ బడయుంగ సత్య న
నూర్ఛరివ్రతం బొందు నుమన్న మనియె
నే నుడివినయంతఁ దా నది గావించి
వ్రతఫలార్థము నారుఁ బతి నొసంగె
నొసగినయంత నే మసలక నాథుని
దులఁ దూచి కొన ధనాధులను గూర్చె
గూర్చిన నయ్యవి కొలఁగామి మేము ని
న్నోసి తెమ్మని పంపఁ దోడి తెచ్చె

ఆ. వె. నింకమీాద నీవు పంకజాతాక్షి! యే
వస్తుసమితితోడ వాసుదేవుఁ
దులను దూఁచికొనఁగ దలచిన దానవో
తెలిపి యాత్మనాథు విలిచి కొనుము.

రుక్మి—అట్లే యొనర్చెద. ఇదిగో నానాథుని దూఁచు వస్తువును దెచ్చితిని చూడుడు. (కృష్ణునిచుట్టు మూడుసారులు ప్రదక్షిణ మొనర్చి మ్రొక్కరించి) దేవదేవా! పురాణపురుషా! వేదాంత వేద్యా! దీనావనా! భక్తవత్సలా! నీ ప్రభావం బెఱుంగ నేరికి శక్యంబు? నీ లీలల యర్థంబు గ్రహింప నేరికి సాధ్యంబు? నీ యదార్థరూప మెవ్వరికి గోచరంబు?

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవశంబున మూర్తుల మూఁటి దాల్చి బ్ర
హ్మత్వము నంది లోకనిలయంబుల నెల్లను సృష్టిఁజేసి, వి
ష్ణుత్వము నంది లోకముల జొక్కపురీతిని నేలుకొంచు రు
ద్రత్వము నంది వానిని హతం బొనరించెద నీవె మాధవా. 36

నీవు నిర్వికారుండవు నిరంజనుండవు. నిర్గుణుండవు. నీ మహిమ నెఱుంగనేరక ప్రాణు లవిద్యాసంజాతమైన యహంకారమమకారముల కెరవై చచ్చుచుఁ బుట్టుచుఁ, బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుందురు. ఒకానొకరు క్లేశానుభవంబునఁ గన్నుల పొరలూడ సత్యమును గనుంగొని నీ పాద సేవయే జన్మవిముక్తికి హేతువని యెఱింగి కాలంబునంతయు నంద నినియోగించి నీకు భక్తులగుదురు. అట్టివారలకు నీవు వశుఁడవై చరించు చుందువుగదా! భక్తవత్సలా! ఇంక నే వచ్చిన కార్యమునకుఁ గడంగు టకు సెలవిండు.

కృష్ణు—రుక్మిణీ! అట్లే యొనర్చి నా భక్తులలో నగ్రగణ్యవగుము.

రుక్మి—మీా యాశీర్వాదమున్న నాకది యెంతపని? సత్యా! ఈ తుచ్ఛ పదార్థముల నీ తులనుండి తీయింపుము.

సత్య—నళినీ! అట్లొనర్పుము. (నలినీ వసంతకు లట్లొనర్ప)

(రుక్మిణి తులసీదళము గన్నుల నద్దుకొని తుల యుంచుచుంచబోవుచుండ,

నార—వైదర్భి! కొంచెముంచుము. సాత్రాజితీదేవీ! ఒకమాట
జెప్పమఱచితి. శ్రీకృష్ణు నెవ్వరిప్పుడు కొనెదరో వారల కాతఁడు
వశీకృతుఁడై చరించు. ఇది నీ కిష్టమేగదా! ఇఁక సత్యాభామా
విధేయుఁడు రుక్మిణీవిధేయుఁ డగు, ఏ మనియెదవు?

సత్య—మునీంద్రా! ఇందుల కింక భయపడుదాననా?

చ. పరిణయమె భక్తికంటె నిజవల్లభుఁ దన్పఁగ మేటిసాధనం
బని తలపోయు నేను భవదాచరణంబున భక్తియుత్తమం
బని కనుగొంటిఁ గావున భయంపడుదానసె దీని కింక? నీ
వనరుహపత్రిలోచనుఁడు భక్తవంశ గతుఁడై చరించుచోన్.

నార—బాగు బాగు. రుక్మిణీదేవీ! ఇంక మీరు గానిండు.

రుక్మి—(తులసీదళముఁ జేతఁబట్టి)

ఆ. వె. ఫలమొ ఘనరసంబొ పత్రిమో పుష్పమో
కొనుచు భక్తి నిన్నుఁ గొలుచువారి
కీవు వశుఁడ వగుటయే సత్యమేని యీ
తులసిదళము నిన్నుఁ దూఁచుగాత.

(తులసీదళమువైవ శ్రీకృష్ణుడు కూర్చుండిన పళ్ళెము పైకిబోవును. తులసీదళము వైచినవైపు క్రిందికిబోవును. పైనుండి పుష్పవర్షము గురియును. శ్రీకృష్ణుండు త్రాసు నుండి దిగును. నారదుడు ఆ తులసీదళము నెత్తితలపై దాల్చి నృత్యమొనర్చును.)

నార—దేవా

అందఱు—ఈదినమే సుదినము. ఈదినమే సుదినము.

నార—దేవా! మీభక్తవాత్సల్యంబుఁ బరికించి బృందారకులు తమ
యమందానందమును బుష్పవర్ష వ్యాజంబుఁ బ్రకటించుచున్నారు.
మిమ్ము నమ్మినవారలకు భద్రమ్ము గలుగకుండునా?

మ. వికటాత్ముండయినన్ విశేంద్రుఁడయిన స్వీతవ్రతుండైన దా
వకపాదాంబుజసక్త చిత్తుఁడయి సంప్రార్థించిన న్మించఁడే

సకలుండై సుగుణాఢ్యుఁడై సుజనుఁడై శుద్ధప్రబోధాత్ముఁడై
యకలంకుండయి, యార్తభద్రకరుఁడై యారాధ్యుఁడై యచ్యుతా!

సత్య—(నారదునికడ కేఁగి) మునీంద్రా! పుణ్యకవ్రతవ్యాజంబున నాకీ పురాణపురుషు నపూర్వమహిమంబు నెఱిఁగించి సన్మార్గంబుఁ జూపినందులకు నా కృతజ్ఞతావందనము లందికొనుము.

నార—దేవీ! ఇందు నా యుద్యమ మావంతయు లేదు. ఇదంతయు నీ మనోహరు విలాసమే సుమీ!

సత్య—(రుక్మిణికడ కేగి) అక్కా! నీ భక్తివిశేషంబునఁ బ్రాణేశ్వరు బంధవిముక్తుఁ జేసి నన్నుఁ బోలు సపత్నులందఱ కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రురాలవైతివి. నేటితో నా యజ్ఞానంబు సర్వంబు రూపుమాసె. ఇఁక నీ చరిత్ర మార్గదర్శకంబుగా గొని ప్రాణేశుని సేవించుచుండెద.

రుక్మి—సత్య! అట్లే యొనర్చి భక్తురాండ్రఁ బేరుగాంచుము. ఇంక బ్రాణేశ్వరుదండ కేఁగుదము రమ్ము.

(శ్రీకృష్ణుని దండకేగి నమస్కరింప నిద్దఱను లేవనెత్తి)

కృష్ణు—రుక్మిణీ! నీ కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. నీ భక్తిచే నన్ను నారద దాస్యవిముక్తుఁ జేసితివి.

రుక్మి—నాథా! పెన్నిధి పేదకుఁ గృతజ్ఞత దెల్పవలయునా? మీ భక్తులకు సాధ్యముకాని కార్య మొండు గలదా?

క. అంబుధి కుల్యం బగు, సిం
హంబు కురంగం బగు; విష మమృతం బగు, శై
లం బల్పోపల మగు నో
యంబుజదళనయన తావకాశ్రితతతికిన్. **40**

కృష్ణు—సత్యా! నావలన నీవు కష్టములపాలు గావలసివచ్చెఁగదా!

సత్య—నాథా! ఇట్టి ఫల మంద, నట్టి కష్టముల నెన్నిపర్యాయములైన ననుభవింపవచ్చు, వానిని గష్టము లన నేల? అవి నిరుపమానమగు బ్రహ్మానందమునకు సోపానములు.

కృష్ణు—సత్యా! అట్లే యగు? నీకేమైనఁ గామ్య మున్నఁ దెల్పుము. ప్రసాదించెద.

సత్య—దేవా! ఇంకను నాకుఁ గామ్య మేమి యుండును? అయిన నన్నును రుక్మిణీదేవింబోలె మీ భర్తురాలిం జేయుఁడు అదియే నాకు గామ్యము.

శా. నీకైంకర్య మొనర్చునట్టి కరముల్ నిఘ్రాంచు నేత్రంబులున్
నీ కళాంతము మ్రొక్కునట్టి శిరము నీ సేవపై బుద్ధులున్
నీకావ్యంబుల నాలకించు చెవుల న్నిన్నెంచు జిహ్వాగ్రముఁ
సాకల్యంబుగ నా కొసంగు హృదయేశా! భక్తచింతామణీ!

కృష్ణు—అట్లేయగుఁగాక! (రుక్మిణీసత్యభామల కరముల బట్టుకొని) నారదా! సురకార్యంబు నెరవేఱినదా? ఇంకేమి వలయు?

జాంబ—దేవా! నన్నును సత్యంబోలె ననుగ్రహింపుఁడు.

మిత్ర—ప్రాణేశా! నన్నును నీభక్తవర్గమునఁ జేర్చి రక్షింపుము.

వసం—కృష్ణా! నామాటగూడ మఱువక నన్ను రక్షింపుము.

కృష్ణు—అట్లే యొనర్చెద.

నార—దేవా! నీభక్తవాత్సల్యంబు లోకవిదిత మయ్యె, ఇంద్రాదిప్రభృతులు పారిజాతలాభంబునఁ బ్రమోదాన్వితులైరి. రుక్మిణీదేవి భక్తి తెల్లమయ్యె. సత్యభామాదేవి ప్రేమంబు భక్తిగా బరిణమించె నా కలహాకృత్తు శాంతిఁ జెందె. నా కింకేమి కామ్య ముండును? అయిన నిట్లగుఁగాత—

—♦ భరతవాక్యము ♦ —

మ. జలజాక్షుణపాదభక్తిపరులై సౌభాగ్యసంపన్నులై
తులసీపాదపపూజ నప్రమదులై దోష ప్రమారాత్ములై
బలులై బల్లిదులై ప్రభావయుతులై భవార్ద్రులై భవ్యులై
కలకాలంబు చరింతురింగాత! భరతక్ష్మామాతృసంతానముల్.

లోభి

గ్రంథకర్త:

కీర్తిశేషులైన మహాకవి.

శ్రీ పానుగంటి విజయరాఘవరావుగారు

సకల గుణాభిరాముడు లోభి—వడ్డీలకోసం వేదకావ్యాలు సంపదకోసం సంఘసంస్కారాలు, అసలీ ఫాయిదాల వసూలు కోసం ఆప్తకావ్యాలు — కనకంకోసం శునకచేష్టలు. వృద్ధ వివాహాలంటే ఉబలాటం స్త్రీవిద్యంటే చీదరింపూ, వేదవాళ్ళంటే బెదరింపూ, కన్నకొడుకంటే కొఱకొఱలు. కన్న బిడ్డలంటే కంటగింపు, ఆశ్రితులంటే యేవగింపూ, నౌకర్లని బెదరింపూ, . అందరిమీద అనుమానాస్త్రాలు, అతి తెలివి తేటలు అభియోగాలు. అన్నీ మూర్తీభవించివున్న నాటకం. లోభి, షోకేశాలంటే అతనికంటికి చవట పీనుగులు, సనాతన ధర్మం బుర్రకి చవిటినేల, కరుణారసం అతనికి కంటికలికం. వితరణగుణం ఆతనికి ప్రబల విరోధి, అనుమానం అతనిసొమ్ము, అబద్ధాలు ఆతని ఆత్మ. అసత్య ప్రమాణా లతని పంచప్రాణాలు. ఖర్చు ఆతనికి కంఠపాశం. విద్య అతనికి ఉరి త్రాడు, లోకం తనకుపకారం చెయ్యాలి, తనులోకానికి అపకారం చెయ్యాలి. అందుకే అతడు అవతరించాడు.

అద్భుత సంఘటనలతో, ఆదర్శ సన్నివేశాలతో ఆనంద రసాన్ని ఒలికించే సంభాషణలతో, చక్కనివ్యవహారిక భాషలో వ్రాయబడిన సాంఘికనాటకం. నాటక ప్రదర్శనాలకి సినిమా చిత్రనిర్మాణానికి అనుగుణ్యమైన నాటకరాజం. లోభి ప్రయత్నాలు ఫలప్రదమౌతాయో. తారుమారవుతాయో ఒక ప్రతికొని వెంటనే చదవండి. పానుగంటివారి రచనాసమర్థత, ఈ నాటకంలో కూడా ప్రతిభ గాంచింది. కొలది ప్రతులు మాత్రమే ఉన్నాయి.

వెల రు. 1—8—0

మా స్వంత నాటక ప్రచురణలు

—o—

నాటక రాజములు

— ముత్తరాజు సుబ్బారావుగారి —

ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము	1-8-0
రణతిక్కన	1-0-0
కచదేవయాని	1-0-0
మార్కండేయ	1-0-0
కలియుగ వైకుంఠము (తాండ్ర)	1-8-0
పతితపావన	1-8-0
సతీసులోచన	1-4-0

— సోమరాజు రామానుజరావుగారి —

రంగూన్ రౌడి (పతి భక్తి)	1-8-0
గంగావతరణము	1-8-0
సతీ సక్కుబాయి	1-8-0
ధరణికోట (రెడ్డిప్రతాపం)	1-8-0
సతీఅనసూయ	1-4-0
కౌలకేతనము	1-4-0

వలయువారిట్లు వ్రాయవలెను:

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

ప్రొప్రయిటరు:

సరస్వతీ బుక్ డిపో, విజయవాడ.